

PRAWO WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

redakcja naukowa Joanna Sieńczyło-Chlabicz

SERIA AKADEMICKA

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie nie tylko
tuż przed egzaminem

Orzecznictwo

Literatura

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Nowe przepisy

PRAWO WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

Stan prawny na 31 marca 2018 r.

redakcja naukowa Joanna Sieńczyło-Chlabicz

Joanna Sieńczyło-Chlabicz, Magdalena Rutkowska-Sowa
Zofia Zawadzka, Monika Nowikowska

SERIA AKADEMICKA

Stan prawny na 31 marca 2018 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne i łamanie
Violet Design

Poszczególne rozdziały opracowały:

Joanna Sieńczyło-Chlabicz – część I: rozdz. III, VI, XI; część II: rozdz. II, VI

Magdalena Rutkowska-Sowa – część II: rozdz. I, III, V, VIII, IX

Zofia Zawadzka – część I: rozdz. IV, V, VII–X, XIII

Monika Nowikowska – część I: rozdz. I, II, XII; część II: rozdz. IV, VII

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

The logo for 'prawolubni' features the word in a lowercase, serif font. A small heart symbol is positioned above the letter 'i'. Below the text, there are three wavy horizontal lines.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2018

ISBN 978-83-8124-481-7

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	19
---------------------	----

Część I

Prawo autorskie i prawa pokrewne

Rozdział I

Źródła prawa autorskiego. Rola Trybunału Sprawiedliwości

w kształtowaniu wykładni norm prawa autorskiego	31
1. Źródła prawa autorskiego	31
2. Prawo autorskie w ujęciu międzynarodowym	33
2.1. Konwencja berneńska	33
2.2. Konwencja rzymska	36
2.3. Porozumienie TRIPS	38
2.4. Traktat WIPO o prawie autorskim	39
2.5. Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach	40
3. Prawo autorskie w Unii Europejskiej	42
3.1. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	44
3.2. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej	48
3.3. Dyrektywy a polskie prawo autorskie	49
3.4. Rola Trybunału Sprawiedliwości w kształtowaniu wykładni norm prawa autorskiego	51
4. Prawo autorskie w Polsce	54
4.1. Prawo autorskie w ujęciu historycznym	54
4.2. Pojęcie, systemy, modele i zasady prawa autorskiego	57
4.2.1. Pojęcie prawa autorskiego	57
4.2.2. Systemy prawa autorskiego	58
4.2.3. Modele prawa autorskiego	58
4.2.4. Zasady prawa autorskiego	59
5. Literatura	61
6. Wybrane orzeczenia sądowe	62

Rozdział II

Utwór jako przedmiot prawa autorskiego	64
1. Źródła prawa	64
2. Pojęcie utworu w prawie polskim	65
3. Pojęcie utworu w prawie unijnym	66
3.1. Własna intelektualna twórczość jako przesłanka uznania wytworu intelektualnego za utwór	67

4. Przesłanki uznania wytworu intelektualnego za utwór	69
4.1. Działalność twórcza (oryginalność)	69
4.1.1. Inne cechy działalności twórczej	71
4.1.2. Subiektywna nowość	72
4.2. Indywidualność	72
4.3. Utwór jako rezultat pracy człowieka	74
4.4. Ustalenie utworu	75
5. Katalog utworów w świetle prawa autorskiego	77
6. Okoliczności niemające znaczenia dla kwalifikacji danego wytworu jako utworu	82
7. Brak ochrony idei, procedur i metod	83
8. Wyłączenie wybranych kategorii wytworów intelektu spod prawa autorskiego	84
8.1. Akty normatywne lub ich urzędowe projekty	85
8.2. Urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole	86
8.3. Opisy patentowe i ochronne	88
8.4. Proste informacje prasowe	89
9. Literatura	89
10. Wybrane orzeczenia sądowe	91

Rozdział III

Podmiot praw autorskich. Rodzaje utworów	92
1. Źródła prawa	92
2. Twórca jako podmiot prawa autorskiego	92
3. Inne niż twórca podmioty autorskich praw majątkowych	95
4. Rodzaje utworów	97
4.1. Utwór zależny	98
4.2. Utwór inspirowany	102
4.3. Utwór współautorski	103
4.4. Utwór połączony	107
4.5. Utwór zbiorowy	109
4.6. Utwór pracowniczy	112
5. Literatura	117
6. Wybrane orzeczenia sądowe	118

Rozdział IV

Autorskie prawa osobiste	120
1. Źródła prawa	120
2. Ochrona autorskich praw osobistych w prawie międzynarodowym	120
3. Pojęcie i cechy autorskich praw osobistych	122
4. Autorskie prawa osobiste a prawa do dóbr osobistych prawa cywilnego	124
5. Autorskie prawa osobiste wynikające z art. 16 pr. aut.	125
5.1. Prawo do autorstwa utworu	126
5.2. Prawo do oznaczenia utworu nazwiskiem lub pseudonimem albo do udostępniania go anonimowo	127
5.3. Prawo do integralności utworu	127
5.3.1. Prawo do nienaruszalności treści i formy utworu	128
5.3.2. Zmiany spowodowane oczywistą koniecznością, którym twórca nie miałby słusznej podstawy się sprzeciwić	130
5.3.3. Prawo do rzetelnego wykorzystania utworu	131
5.4. Prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności	131

5.5. Prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu	132
6. Autorskie prawa osobiste wynikające z innych przepisów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych	134
6.1. Prawo dostępu do dzieła	134
6.2. Prawa twórcy w przypadku podjęcia decyzji o zniszczeniu oryginalnego egzemplarza utworu plastycznego	135
6.3. Prawo odstąpienia od umowy lub jej wypowiedzenia ze względu na istotne interesy twórcy	136
7. Literatura	137
8. Wybrane orzeczenia sądowe	139

Rozdział V

Autorskie prawa majątkowe. Ograniczenia treści autorskich praw

majątkowych	140
1. Źródła prawa	140
2. Pojęcie i cechy autorskich praw majątkowych	141
3. Treść autorskich praw majątkowych	142
3.1. Prawo do korzystania z utworu	142
3.2. Prawo do rozporządzania utworem	143
3.3. Prawo do wynagrodzenia za korzystanie z utworu	143
4. Pola eksploatacji oraz kryteria ich wyodrębniania	143
5. Prawo do publicznego udostępnienia utworów w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości	145
6. <i>Droit de suite</i> i opłaty renumeracyjne	147
6.1. <i>Droit de suite</i>	147
6.2. Opłaty renumeracyjne	149
7. Czas trwania autorskich praw majątkowych	152
8. Dziedziczenie autorskich praw majątkowych do utworu	154
9. Dozwolony użytek chronionych utworów – pojęcie, istota i rodzaje	156
10. Dozwolony użytek osobisty	158
10.1. Przesłanki dopuszczalności korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku osobistego	158
10.2. Wyłączenia z dozwolonego użytku osobistego	159
11. Dozwolony użytek publiczny	160
11.1. Prawo cytatu	161
11.1.1. Przesłanki i cele dozwolonego cytatu	161
11.1.2. Parodia, pastisz i karykatura	164
11.1.3. Niezamierzone włączenie utworu do innego utworu	164
11.2. Dozwolony użytek w celach dydaktycznych i naukowych	165
11.3. Dozwolony użytek na rzecz bibliotek, muzeów, archiwów i szkół	166
11.4. Publiczne odtwarzanie programu radiowego lub telewizyjnego	168
11.5. Przedruk i sprawozdania o aktualnych wydarzeniach	171
11.6. Inne formy dozwolonego użytku publicznego	173
11.6.1. Tymczasowe zwielokrotnianie utworu	174
11.6.2. Utrwalanie utworów przez organizacje radiowe i telewizyjne (nagrania efemeryczne i archiwalne)	175
11.6.3. Dozwolony użytek utworów podczas ceremonii religijnych i oficjalnych uroczystości	176
11.6.4. Dozwolony użytek utworów plastycznych (prawo wystawiania utworu plastycznego, korzystanie z utworów w związku z odbudową lub naprawą sprzętu)	176

11.6.5. Dozwolony użytek w zakresie rozpowszechniania utworu	178
11.6.6. Korzystanie z utworów dla dobra osób niepełnosprawnych	179
11.6.7. Korzystanie z utworów dla celów bezpieczeństwa publicznego i na potrzeby postępowań	180
11.6.8. Korzystanie z utworów w celu reklamy wystawy lub publicznej sprzedaży	181
11.6.9. Korzystanie z utworów w związku z prezentacją lub naprawą sprzętu	182
12. Obowiązki związane z korzystaniem z utworów w ramach dozwolonego użytku ...	182
13. Granice dozwolonego użytku	183
14. Literatura	184
15. Wybrane orzeczenia sądowe	187

Rozdział VI

Umowy autorskoprawne	189
1. Źródła prawa	189
2. Umowy autorskoprawne – uwagi ogólne	189
3. Zasada wolności kontraktowej i jej ograniczenia w prawie autorskim	190
3.1. Zasada specyfikacji w umowie pól eksploatacji utworu	191
3.2. Zakaz obejmowania umową nieznanymi w chwili jej zawierania pól eksploatacji utworu	194
3.3. Zakaz zawierania umów w części dotyczącej wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości	194
3.4. Zakaz zbycia i zrzeczenia się prawa do wynagrodzenia	194
3.5. Nakaz zawierania umów przenoszących autorskie prawa majątkowe i umów licencyjnych wyłącznych w formie pisemnej pod rygorem nieważności	195
4. Umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych	195
4.1. Pojęcie i charakter umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych ...	195
4.2. Forma i treść umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych	196
4.3. Przejście praw a pola eksploatacji	196
5. Umowa wydawnicza	197
6. Umowa licencyjna	198
6.1. Pojęcie i charakter prawny umowy licencyjnej	199
6.2. Treść umowy licencyjnej oraz jej zakres terytorialny i czasowy	200
6.3. Strony umowy licencyjnej	201
6.4. Rodzaje licencji	202
6.4.1. Licencja niewyłączna	202
6.4.2. Licencja wyłączna	203
6.5. Sublicencja	204
7. Literatura	205
8. Wybrane orzeczenia sądowe	206

Rozdział VII

Regulacje szczególne w odniesieniu do programów komputerowych

i utworów audiowizualnych	207
1. Źródła prawa	207
2. Pojęcie i elementy programu komputerowego	208
2.1. Elementy twórcze programu komputerowego	209
2.2. Elementy nietwórcze programu komputerowego	210

2.3. Ochrona interfejsów	211
3. Zasady autorskoprawnej ochrony programów komputerowych	212
4. Podmiot praw autorskich do programu komputerowego	212
5. Autorskie prawa osobiste twórcy programu komputerowego	213
6. Treść autorskich praw majątkowych do programu komputerowego	214
7. Ograniczenia autorskich praw majątkowych do programu komputerowego. Uprawnienia legalnego dysponenta programu komputerowego	217
8. Wyłączenia dozwolonego użytku w odniesieniu do programów komputerowych ...	222
9. Usuwanie lub obchodzenie technicznych zabezpieczeń programu	223
10. Umowy licencyjne na korzystanie z programów komputerowych	224
11. Pojęcie utworu audiowizualnego	226
12. Rodzaje utworów audiowizualnych	228
13. Współtwórcy utworu audiowizualnego	229
14. Uprawnienia producenta utworu audiowizualnego	230
15. Czas trwania autorskich praw majątkowych do utworu audiowizualnego	233
16. Prawa współtwórców i artystów wykonawców wynikające z rozpowszechniania utworu audiowizualnego	233
17. Literatura	236
18. Wybrane orzeczenia sądowe	238

Rozdział VIII

Cywilnoprawna ochrona praw autorskich i praw pokrewnych	239
1. Źródła prawa	239
2. Ochrona autorskich praw osobistych	240
2.1. Roszczenia niemajątkowe	240
2.2. Roszczenia majątkowe	242
2.3. Legitymacja czynna i bierna	244
3. Ochrona autorskich praw majątkowych	246
3.1. Roszczenia niemajątkowe	246
3.2. Roszczenia majątkowe	248
3.2.1. Roszczenie o naprawienie wyrządzonej szkody na zasadach ogólnych	249
3.2.2. Roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej	250
3.2.3. Roszczenie o wydanie uzyskanych korzyści	252
3.3. Roszczenia uzupełniające	253
3.4. Legitymacja czynna i bierna	254
4. Roszczenia informacyjne	257
4.1. Rodzaje roszczeń informacyjnych	257
4.2. Roszczenia informacyjne a roszczenia z art. 47 i 105 ust. 2 pr. aut.	259
5. Roszczenia w związku z usuwaniem zabezpieczeń technicznych i elektronicznych informacji	261
6. Zagadnienia procesowe	263
6.1. Właściwość sądu	263
6.2. Przedawnienie roszczeń	264
6.3. Ciężar dowodu	265
6.4. Środki dowodowe	267
6.5. Zabezpieczenie dowodów i roszczeń	267
6.6. Opłaty sądowe	271
7. Ochrona praw pokrewnych	272
8. Literatura	272
9. Wybrane orzeczenia sądowe	273

Rozdział IX

Prawa pokrewne	275
1. Źródła prawa	275
2. Pojęcie, cechy i rodzaje praw pokrewnych	276
3. Prawo do artystycznych wykonań	277
3.1. Pojęcie artystycznego wykonania	278
3.2. Uprawnienia artysty wykonawcy	282
3.2.1. Prawa osobiste artysty wykonawcy	282
3.2.2. Prawa majątkowe artysty wykonawcy	285
3.3. Czas trwania majątkowych praw artysty wykonawcy	287
4. Prawa do fonogramów i wideogramów	288
4.1. Pojęcie fonogramu i wideogramu	289
4.2. Uprawnienia producenta fonogramu i wideogramu	290
4.3. Czas trwania prawa do fonogramu i wideogramu	293
4.4. Uprawnienia artysty wykonawcy w odniesieniu do fonogramu	294
5. Prawo do nadań programów	297
5.1. Przedmiot ochrony	297
5.2. Zakres prawa do nadań programów	298
6. Prawo do pierwszych wydań	299
7. Prawo do wydań naukowych i krytycznych	301
8. Dozwolony użytek praw pokrewnych	304
9. Literatura	306
10. Wybrane orzeczenia sądowe	308

Rozdział X

Prawo autorskie w Internecie	309
1. Źródła prawa	309
2. Prawo autorskie w Internecie – zagadnienia ogólne	309
3. Przeglądanie zawartości stron internetowych	310
4. Zamieszczanie utworów w sieci komputerowej	311
5. Zapisywanie utworów w pamięci komputera	313
6. Udostępnianie odesłań (linków) do cudzych stron internetowych	313
7. Pobieranie utworów za pośrednictwem programów <i>peer-to-peer</i>	315
8. <i>Streaming</i>	317
9. Odpowiedzialność cywilnoprawna za naruszenie prawa autorskiego w Internecie w ustawie o świadczeniu usług drogą elektroniczną	319
10. Odpowiedzialność dostawcy usług internetowych za <i>mere conduit</i>	322
11. Odpowiedzialność dostawcy usługi <i>cachingu</i>	324
12. Odpowiedzialność podmiotu świadczącego usługę przechowywania danych (<i>host providera</i>)	326
12.1. Wyłączenie odpowiedzialności deliktowej	327
12.2. Wyłączenie odpowiedzialności kontraktowej	330
13. Brak obowiązku monitorowania sieci	331
14. Literatura	332
15. Wybrane orzeczenia sądowe	334

Rozdział XI

Plagiat	335
1. Źródła prawa	335
2. Pojęcie plagiatu	336
3. Istota plagiatu	337

4. Rodzaje plagiatu	338
5. Plagiat w pracach naukowych	339
6. Autoplgiat	341
7. Odpowiedzialność nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów w świetle ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i przepisów innych ustaw	342
7.1. Nauczyciele akademicy	342
7.2. Studenci i doktoranci	344
8. Literatura	345
9. Wybrane orzeczenia sądowe	345

Rozdział XII

Ochrona wizerunku i korespondencji	347
1. Źródła prawa autorskiego	347
2. Pojęcie wizerunku	347
3. Prawo do wizerunku	349
4. Różne postaci wizerunku	351
5. Zasady rozpowszechniania wizerunku	353
6. Rozpowszechnianie wizerunku bez zgody portretowanego	354
6.1. Rozpowszechnianie wizerunku pozowanych	355
6.2. Rozpowszechnianie wizerunku osób stanowiących element większej całości ...	356
6.3. Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych	358
6.3.1. Osoba powszechnie znana	359
6.3.2. Kryterium związku wykonania wizerunku z pełnioną funkcją	361
6.3.4. Cel rozpowszechniania wizerunku	362
7. Ochrona adresata korespondencji	363
8. Postanowienia wspólne dotyczące wizerunku i korespondencji	366
9. Literatura	368
10. Wybrane orzeczenia sądowe	369

Rozdział XIII

Ochrona baz danych	370
1. Źródła prawa	370
2. Baza danych jako przedmiot prawa autorskiego	370
3. Podmiot praw autorskich do bazy danych spełniającej cechy utworu	374
4. Autorskie prawa osobiste i majątkowe do twórczej bazy danych	374
5. Dozwolony użytek bazy danych na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych	376
6. Pojęcie bazy danych w dyrektywie nr 96/9/WE	378
7. Pojęcie bazy danych w ustawie o ochronie baz danych	379
8. Przesłanki ochrony bazy danych	380
9. Podmiot prawa <i>sui generis</i> do bazy danych	382
10. Treść prawa <i>sui generis</i> do bazy danych	383
11. Ograniczenia prawa producenta bazy danych	386
11.1. Ograniczenia na rzecz użytkownika korzystającego zgodnie z prawem z bazy danych	386
11.2. Ograniczenia z uwagi na działanie w granicach dozwolonego użytku	387
12. Czas trwania ochrony <i>sui generis</i> bazy danych	389
13. Cywilnoprawna ochrona <i>sui generis</i> bazy danych	390
14. Kumulatywna ochrona bazy danych	392
15. Literatura	393
16. Wybrane orzeczenia sądowe	394

Część II

Prawo własności przemysłowej

Rozdział I

Prawo własności przemysłowej – zagadnienia wprowadzające	397
1. Źródła prawa	397
2. Pojęcie własności przemysłowej	397
3. Dziedziny prawa własności przemysłowej	399
4. Źródła prawa własności przemysłowej	400
4.1. Akty prawa międzynarodowego	400
4.2. Akty prawa unijnego	402
4.3. Akty prawa polskiego	403
5. Charakter norm prawa własności przemysłowej	405
6. Ogólna charakterystyka ustawy – Prawo własności przemysłowej	405
7. Urząd Patentowy RP	406
7.1. Zadania Urzędu Patentowego RP	407
7.2. Struktura Urzędu Patentowego RP	409
7.3. Rejestry prowadzone przez Urząd Patentowy RP	410
8. Europejski Urząd Patentowy	412
9. Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej	413
10. Światowa Organizacja Własności Intelektualnej	414
11. Pełnomocnicy w postępowaniach w sprawach z zakresu własności przemysłowej	415
12. Literatura	419
13. Wybrane orzeczenia sądowe	420

Rozdział II

Postępowania przed Urzędem Patentowym RP	421
1. Źródła prawa	421
2. Postępowania przed Urzędem Patentowym – uwagi ogólne	421
3. Postępowanie w przedmiocie udzielenia ochrony (postępowanie zgłoszeniowe i rejestrowe)	422
4. Postępowanie w sprawie sprzeciwu wobec zgłoszenia znaku towarowego	424
5. Postępowanie sporne w przedmiocie unieważnienia prawa	427
5.1. Postępowanie o unieważnienie prawa na wniosek	430
5.2. Postępowanie o unieważnienie prawa w drodze sprzeciwu	433
6. Inne postępowania	437
6.1. Postępowanie w przedmiocie wpisu do rejestru	437
7. Kognicja sądów administracyjnych oraz sądów cywilnych w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej	439
8. Literatura	441
9. Wybrane orzeczenia sądowe	442

Rozdział III

Prawo znaków towarowych	444
1. Źródła prawa	444
2. Pojęcie znaku towarowego	445
3. Cechy znaku towarowego	446
4. Pojęcie unijnego znaku towarowego w dyrektywie 2015/2436	449
5. Funkcje znaków towarowych	450
6. Rodzaje znaków towarowych	451

6.1. Podział znaków towarowych według formy przedstawieniowej	451
6.2. Podział znaków towarowych według kryterium przedmiotu identyfikacji	458
6.3. Podział znaków towarowych według kryterium stopnia powszechnej znajomości znaku	458
6.4. Podział znaków towarowych według kryterium podmiotu używającego ...	460
7. Bezwzględne przeszkody rejestracyjne	462
8. Względne przeszkody rejestracyjne	469
9. Procedura rejestracji znaku towarowego	473
9.1. Zgłoszenie znaku towarowego do Urzędu Patentowego RP	473
9.2. Badanie formalnoprawne zgłoszenia znaku towarowego	477
9.3. Badanie merytoryczne zgłoszenia znaku towarowego	478
9.4. Uwagi osób trzecich	480
9.5. Sprzeciw wobec zgłoszenia znaku towarowego	480
9.6. Decyzje Urzędu Patentowego RP dotyczące prawa ochronnego na znak towarowy	481
9.7. Opłaty rejestracyjne	482
10. Treść prawa ochronnego na znak towarowy	483
11. Ograniczenia prawa ochronnego na znak towarowy	486
12. Unieważnienie prawa ochronnego na znak towarowy	490
13. Wygaśnięcie prawa ochronnego na znak towarowy	493
14. Znak towarowy Unii Europejskiej	497
14.1. Pojęcie unijnego znaku towarowego	497
14.2. Procedura rejestracji unijnego znaku towarowego	497
14.3. Bezwzględne przeszkody udzielenia prawa ochronnego na znak towarowy Unii Europejskiej	499
14.4. Względne przeszkody udzielenia prawa ochronnego na znak towarowy Unii Europejskiej	502
14.5. Opłaty	505
15. Treść prawa do unijnego znaku towarowego	505
16. Ograniczenia prawa do unijnego znaku towarowego	507
17. Unieważnienie prawa do unijnego znaku towarowego	508
18. Wygaśnięcie prawa do unijnego znaku towarowego	510
19. Międzynarodowa ochrona znaku towarowego	511
19.1. Postępowanie w sprawie uznawania na terytorium RP ochrony międzynarodowych znaków towarowych	514
20. Literatura	516
21. Wybrane orzeczenia sądowe	518

Rozdział IV

Oznaczenia geograficzne	520
1. Źródła prawa	520
2. Pojęcie, rodzaje i funkcje oznaczeń geograficznych	521
2.1. Rodzaje oznaczeń geograficznych	524
2.2. Funkcje oznaczeń geograficznych	527
2.3. Oznaczenia geograficzne a znaki towarowe	528
3. Ochrona oznaczeń geograficznych w Polsce	529
3.1. Przeszkody rejestracji	529
3.2. Postępowanie o udzielenie prawa z rejestracji w ustawie – Prawo własności przemysłowej	531
3.2.1. Podmioty zgłaszające	533
3.2.2. Opłaty rejestracyjne	534

3.2.3. Decyzje Urzędu Patentowego RP w sprawie rejestracji oznaczenia geograficznego	534
3.2.4. Charakter i treść prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego ..	537
3.2.5. Ograniczenia prawa z rejestracji	539
3.3. Unieważnienie prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego	540
3.4. Wygaśnięcie prawa z rejestracji oznaczenia geograficznego	541
4. Ochrona geograficznych oznaczeń pochodzenia w Unii Europejskiej	542
4.1. Pojęcie nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych	543
4.2. Nazwy wyłączone z rejestracji	545
4.3. Procedura rejestracji geograficznych oznaczeń pochodzenia w prawie unijnym	547
4.3.1. Postępowanie krajowe	548
4.3.2. Procedura unijna	551
4.3.3. Postępowanie w przypadku zgłoszenia zastrzeżeń w procedurze krajowej	553
4.3.4. Postępowanie w przypadku sprzeciwu w procedurze unijnej	554
4.3.5. Decyzje Komisji w sprawie rejestracji geograficznych oznaczeń pochodzenia	555
4.3.6. Opłaty	557
4.3.7. Treść prawa z rejestracji chronionej nazwy pochodzenia i oznaczenia geograficznego	557
4.3.8. Cofnięcie rejestracji	558
5. Literatura	559
6. Wybrane orzeczenia sądowe	560

Rozdział V

Prawo patentowe	561
1. Źródła prawa	561
2. Pojęcie wynalazku	562
2.1. Kategorie wynalazków	563
2.2. Przedmioty niebędące wynalazkami	565
2.3. Wynalazki implementowane przy użyciu programu komputerowego	567
2.4. Wynalazki wyłączone spod ochrony patentowej	569
3. Przesłanki zdolności patentowej	571
3.1. Nowość wynalazku	572
3.2. Poziom wynalazczy	575
3.3. Przemysłowa stosowność	576
4. Podmioty praw do wynalazku	577
4.1. Twórca wynalazku	578
4.2. Współtwórca wynalazku	580
4.3. Pracodawca lub zamawiający jako uprawniony z patentu	581
4.4. Przedsiębiorca lub inny podmiot uprawniony z patentu	582
5. Procedura udzielania patentu na wynalazek w Urzędzie Patentowym RP	583
5.1. Dokumentacja zgłoszeniowa	583
5.2. Zgłoszenie wynalazku	589
5.3. Ogłoszenie o zgłoszeniu wynalazku	591
5.4. Decyzje Urzędu Patentowego RP w sprawie udzielenia patentu	592
5.5. Opłaty rejestracyjne i okresowe	595
6. Treść patentu	598
7. Ograniczenia patentu	600
8. Ustanie patentu	602

8.1. Wygaśnięcie patentu	603
8.2. Unieważnienie patentu	604
8.3. Uchylenie prawomocnej decyzji o udzieleniu patentu	607
8.4. Ograniczenie patentu	608
9. Patent europejski	609
9.1. Konwencja o patencie europejskim	609
9.2. Procedura rejestracji wynalazku w trybie konwencji o patencie europejskim	610
9.3. Istota patentu europejskiego	615
9.4. Unieważnienie patentu europejskiego	617
10. Patent europejski o jednolitym skutku	618
10.1. Procedura uzyskania patentu europejskiego o jednolitym skutku	620
10.2. Istota i charakter patentu europejskiego o jednolitym skutku	622
10.3. Skutki patentu europejskiego o jednolitym skutku	623
11. Literatura	625
12. Wybrane orzeczenia sądowe	627

Rozdział VI

Prawo wzorów przemysłowych	628
1. Źródła prawa	628
2. Prawo wzorów przemysłowych	629
3. Pojęcie wzoru przemysłowego	630
4. Przesłanki zdolności rejestrowej wzoru przemysłowego	633
4.1. Nowość wzoru przemysłowego	633
4.2. Indywidualny charakter	636
5. Model zorientowanego użytkownika jako wzorzec normatywny oceny indywidualnego charakteru wzoru przemysłowego	639
6. Procedura rejestracji wzorów przemysłowych w Polsce	640
7. Opłaty jednorazowe i okresowe za udzielenie i utrzymanie ochrony	644
8. Decyzje Urzędu Patentowego RP o udzieleniu lub odmowie udzielenia ochrony ..	646
9. Prawo z rejestracji wzoru przemysłowego, jego zakres i ograniczenia	648
9.1. Zakres prawa z rejestracji wzoru przemysłowego	649
9.2. Ograniczenia prawa z rejestracji wzoru przemysłowego	649
10. Unieważnienie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego	650
11. Wygaśnięcie prawa z rejestracji wzoru przemysłowego	653
12. Europejskie prawo wzorów przemysłowych	655
12.1. Pojęcie wspólnotowego wzoru przemysłowego	656
12.2. Przesłanki zdolności rejestrowej wspólnotowego wzoru przemysłowego ...	658
12.3. Niezarejestrowany wzór wspólnotowy	660
12.4. Procedura rejestracji wzoru wspólnotowego	661
12.4.1. Decyzje Urzędu ds. Własności Intelektualnej Unii Europejskiej (EUIPO)	663
12.5. Prawo z rejestracji wzoru wspólnotowego i jego zakres	663
12.6. Unieważnienie wzoru wspólnotowego	664
13. Literatura	666
14. Wybrane orzeczenia sądowe	667

Rozdział VII

Wzory użytkowe i topografie układów scalonych	668
1. Źródła prawa	668
2. Pojęcie wzoru użytkowego	669

2.1. Wzór użytkowy jako przedmiot ochrony	671
2.1.1. Nowość rozwiązania	671
2.1.2. Przedmiot o trwałej postaci	672
2.1.3. Techniczny charakter rozwiązania	673
2.1.4. Użyteczność	674
2.2. Wzór użytkowy a wynalazek	675
2.3. Przeszkody rejestracji	677
2.4. Postępowanie w sprawie udzielenia prawa ochronnego na wzór użytkowy	677
2.4.1. Opłaty rejestracyjne	679
2.4.2. Decyzje Urzędu Patentowego RP dotyczące prawa ochronnego na wzór użytkowy	680
2.5. Treść prawa ochronnego na wzór użytkowy	682
2.6. Unieważnienie prawa ochronnego na wzór użytkowy	683
2.7. Wygaśnięcie prawa ochronnego na wzór użytkowy	684
3. Pojęcie topografii układów scalonych	685
3.1. Przesłanki zdolności rejestrowej topografii układów scalonych	687
3.2. Przeszkody rejestracji	689
3.3. Procedura rejestracji topografii układów scalonych	690
3.3.1. Opłaty rejestracyjne	691
3.3.2. Decyzje Urzędu Patentowego RP w sprawie rejestracji topografii układu scalonego	691
3.3.3. Treść prawa z rejestracji topografii układów scalonych	692
3.4. Naruszenie prawa z rejestracji topografii układu scalonego	693
3.5. Ograniczenie prawa z rejestracji topografii układu scalonego	694
3.6. Unieważnienie prawa z rejestracji topografii układu scalonego	695
3.7. Wygaśnięcie prawa z rejestracji topografii układu scalonego	696
4. Ochrona topografii układów scalonych w prawie unijnym	696
5. Literatura	698
6. Wybrane orzecznictwo sądowe	699

Rozdział VIII

Umowy z zakresu prawa własności przemysłowej	700
1. Źródła prawa	700
2. Zbywalność praw własności przemysłowej	700
2.1. Umowa o przeniesienie patentu	702
2.2. Umowa zbycia prawa do uzyskania prawa wyłącznego	704
2.3. Umowa zbycia uprzedniego pierwszeństwa	706
3. Dziedziczenie praw własności przemysłowej	706
4. Umowy licencyjne	707
4.1. Rodzaje licencji patentowych	709
4.2. Inne rodzaje licencji według poglądów przedstawicieli doktryny	711
5. Sublicencja	713
6. Licencja otwarta	714
7. Licencja dorozumiana	717
8. Licencja przymusowa	718
9. Wpis licencji do rejestru patentowego	723
10. Literatura	724
11. Wybrane orzeczenia sądowe	725

Rozdział IX

Cywilnoprawne środki ochrony praw własności przemysłowej	726
1. Źródła prawa	726
2. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu cywilnym	726
3. Właściwość sądów	729
3.1. Właściwość sądów okręgowych w sprawach z zakresu własności przemysłowej	729
3.2. Właściwość sądu w sprawach o ochronę unijnych znaków towarowych oraz wspólnotowych wzorów przemysłowych	730
3.3. Właściwość miejscowa	731
4. Roszczenia w ustawie – Prawo własności przemysłowej	731
4.1. Roszczenie o zaniechanie naruszania	732
4.2. Roszczenie o wydanie bezpodstawnie uzyskanych korzyści	734
4.3. Roszczenie o naprawienie szkody	735
5. Środki procesowe wspomagające dochodzenie roszczeń	737
5.1. Postępowanie o zabezpieczenie dowodów	739
5.2. Postępowanie o zabezpieczenie roszczeń	740
5.3. Zabezpieczenie roszczeń poprzez zobowiązanie do udzielenia informacji	741
6. Roszczenia dotyczące wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych i topografii układów scalonych	743
7. Roszczenia względem nieuprawnionego z patentu	747
8. Roszczenia dotyczące znaków towarowych i oznaczeń geograficznych	748
9. Zakres czasowy dochodzenia roszczeń w ustawie – Prawo własności przemysłowej	751
10. Przedawnienie roszczeń	752
11. Literatura	754
12. Wybrane orzeczenia sądowe	755

Wykaz skrótów

Źródła prawa

akt paryski

- Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu 24.07.1971 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474)

akt rewidujący konwencję o patencie europejskim

- Akt z 29.11.2000 r. rewidujący Konwencję o udzieleniu patentów europejskich, sporządzoną w Monachium 5.10.1973 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 236, poz. 1736)

dyrektywa 2015/2436

- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2436 z 16.12.2015 r. mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych (wersja przekształcona) (Dz.Urz. UE L 336, s. 1 ze zm.)

dyrektywa 87/54

- dyrektywa Rady 87/54/EWG z 16.12.1986 r. w sprawie ochrony prawnej topografii produktów półprzewodnikowych (Dz.Urz. WE L 24 z 1987 r., s. 36)

dyrektywa 98/71

- dyrektywa 98/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.10.1998 r. w sprawie prawnej ochrony wzorów (Dz.Urz. WE L 289, s. 28)

dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych

- dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z 10.03.2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 95, s. 1 ze zm.)

dyrektywa o handlu elektronicznym

- dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 8.06.2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług w ramach społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178, s. 1)

dyrektywa o prawie autorskim w społeczeństwie informacyjnym

- dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 22.05.2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. WE L 167, s. 10 ze zm.)

- dyrektywa w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej** – dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 29.04.2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 157, s. 45)
- dyrektywa w sprawie najmu i użyczenia** – dyrektywa 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 376, s. 28)
- dyrektywa w sprawie ochrony prawnej baz danych** – dyrektywa 96/9/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.03.1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.Urz. WE L 77, s. 20)
- dyrektywa w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z 23.04.2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (wersja skodyfikowana) (Dz.Urz. UE L 111, s. 16)
- dyrektywa w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki** – dyrektywa 2001/84/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 27.09.2001 r. w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki (Dz.Urz. UE L 272, s. 32)
- dyrektywa w sprawie przekazu satelitarnego i kablowego** – dyrektywa Rady 93/83/EWG z 27.09.1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową (Dz.Urz. WE L 248, s. 15 ze zm.)
- dyrektywa w sprawie utworów osieroconych** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z 25.10.2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz.Urz. UE L 299, s. 5)
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.)
- k.p.** – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 108 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 155 ze zm.)
- Karta praw podstawowych Unii Europejskiej** – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- konwencja berneńska** – Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 23.05.1934 r. (Dz.U. z 1935 r. Nr 84, poz. 515 ze zm.), nie obowiązuje
- konwencja o patentach europejskim lub KPE** – Konwencja o udzielaniu patentów europejskich, sporządzona w Monachium 5.10.1973 r., zmieniona aktem

- zmieniającym artykuł 63 Konwencji z 17.12.1991 r. oraz decyzjami Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z 21.12.1978 r., 13.12.1994 r., 20.10.1995 r., 5.12.1996 r. oraz 10.12.1998 r., wraz z protokołami stanowiącymi jej integralną część (Dz.U. z 2004 r. Nr 79, poz. 737 ze zm.)
- konwencja paryska** – Akt sztokholmski zmieniający Konwencję paryską o ochronie własności przemysłowej z 20.03.1883 r., zmienioną w Brukseli 14.12.1900 r., w Waszyngtonie 2.06.1911 r., w Hadze 6.11.1925 r., w Londynie 2.06.1934 r., w Lizbonie 31.10.1958 r., sporządzony w Sztokholmie 14.07.1967 r. (Dz.U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51)
- konwencja rzymska** – Międzynarodowa konwencja o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych, sporządzona w Rzymie 26.10.1961 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800)
- konwencja WIPO** – Konwencja o ustanowieniu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej, sporządzona w Sztokholmie 14.07.1967 r. (Dz.U. z 1975 r. Nr 9, poz. 49 ze zm.)
- PCT** – Układ o współpracy patentowej sporządzony w Waszyngtonie 19.06.1970 r., poprawiony 2.10.1979 r. i zmieniony 3.02.1984 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 70, poz. 303)
- porozumienie haskie** – Akt genewski Porozumienia haskiego w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych, przyjęty w Genewie 2.07.1999 r. (Dz.U. z 2009 r. Nr 198, poz. 1522)
- porozumienie JSP** – Porozumienie w sprawie Jednolitego Sądu Patentowego podpisane w Brukseli 19.02.2013 r. (Dz.Ur. UE C 175, s. 1)
- porozumienie madryckie** – Porozumienie madryckie o międzynarodowej rejestracji znaków z 14.04.1891 r., zrewidowane w Brukseli 14.12.1900 r., w Waszyngtonie 2.06.1911 r., w Hadze 6.11.1925 r., w Londynie 2.06.1934 r., w Nicei 15.06.1957 r. i w Sztokholmie 14.07.1967 r. oraz zmienione 2.10.1979 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 116, poz. 514 ze zm.)
- porozumienie nicejskie** – Porozumienie nicejskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług dla celów rejestracji znaków, podpisane w Nicei 15.06.1957 r., zrewidowane w Sztokholmie 14.07.1967 r. i w Genewie 13.05.1977 r. oraz zmienione 28.09.1979 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 63, poz. 583)
- porozumienie o ochronie prawnej wynalazków, wzorów przemysłowych, wzorów użytkowych i znaków towarowych** – Porozumienie o ochronie prawnej wynalazków, wzorów przemysłowych, wzorów użytkowych i znaków towarowych przy realizacji współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej, sporządzone w Moskwie 12.04.1973 r. (Dz.U. z 1974 r. Nr 25, poz. 143)
- porozumienie strasburskie** – Porozumienie strasburskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji patentowej, sporządzone w Strasburgu 24.03.1971 r., zmienione następnie 28.09.1979 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 63, poz. 579)

- porozumienie TRIPS lub TRIPS** – Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, stanowiące załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marakeszu 15.04.1994 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 42, poz. 143)
- porozumienie wiedeńskie** – Porozumienie wiedeńskie ustanawiające międzynarodową klasyfikację elementów graficznych znaków, sporządzone w Wiedniu 12.06.1973 r. i zmienione 1.10.1985 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 172, poz. 1669)
- porozumienie w sprawie Jednolitego Sądu Patentowego** – Porozumienie w sprawie Jednolitego Sądu Patentowego z 19.02.2013 r. (Dz.Urz. UE C 175, s. 1)
- p.p.s.a.** – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2017 r. poz. 1369 ze zm.)
- pr. aut.** – ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.)
- protokół do porozumienia madryckiego** – Protokół do Porozumienia madryckiego o międzynarodowej rejestracji znaków, sporządzony w Madrycie 27.06.1989 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 13, poz. 129)
- projekt nowelizacji p.w.p. z 14.11.2017 r.** – projekt ustawy z 14.11.2017 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12305951/12475890/12475891/dokument320069.pdf>
- pr. pras.** – ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. Nr 5, poz. 24 ze zm.)
- pr.sz.w.** – ustawa z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.)
- p.w.p.** – ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 776)
- regulamin wykonawczy do KPE** – Regulamin wykonawczy do konwencji o udzielaniu patentów europejskich z 5.10.1973 r., po raz ostatni zmieniony decyzją Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z 13.10.1999 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 79, poz. 737 ze zm.)
- rozporz. nr 1151/2012** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z 21.11.2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 343, s. 1 ze zm.)
- rozporz. nr 2015/2424** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/2424 z 16.12.2015 r. zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego i rozporządzenie Komisji (WE) nr 2868/95 wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego oraz uchylające rozporządzenie Komisji (WE) nr 2869/95 w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) (Dz.Urz. UE L 341, s. 21 ze zm.)

- rozporz. nr 2017/1431** – rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/1431 z 18.05.2017 r. określające szczegółowe zasady wykonania niektórych przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 205, s. 39)
- rozporz. nr 2017/1430** – rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/1430 uzupełniające rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej oraz uchylające rozporządzenia Komisji (WE) nr 2868/95 i (WE) nr 216/96 (Dz.Urz. UE L 205, s. 1)
- rozporz. nr 6/2002** – rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 z 12.12.2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz.Urz. WE L 3 z 2002 r., s. 1 ze zm.)
- rozporz. nr 2245/2002** – rozporządzenie Komisji (WE) nr 2245/2002 z 21.10.2002 r. wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz.Urz. WE L 341, s. 28 ze zm.)
- rozporz. nr 2246/2002** – rozporządzenie Komisji (WE) nr 2246/2002 z 16.12.2002 r. w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) w odniesieniu do rejestracji wzorów wspólnotowych (Dz.Urz. WE L 341, s. 54 ze zm.)
- rozporz. nr 355/2009** – rozporządzenie Komisji (WE) nr 355/2009 z 31.03.2009 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2869/95 w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) i rozporządzenie (WE) nr 2868/95 wykonujące rozporządzenie Rady (WE) nr 40/94 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz.Urz. UE L 109, s. 3)
- rozporz. nr 386/2012** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 386/2012 z 19.04.2012 r. w sprawie powierzenia Urzędowi Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) zadań związanych z egzekwowaniem praw własności intelektualnej, w tym zwoływania posiedzeń przedstawicieli sektora publicznego i prywatnego w charakterze europejskiego obserwatorium do spraw naruszeń praw własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 129, s. 1)
- rozporz. nr 668/2014** – rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 668/2014 z 13.06.2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 179, s. 36 ze zm.)
- rozporz. nr 877/2007** – rozporządzenie Komisji (WE) nr 877/2007 z 24.07.2007 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 2246/2002 w sprawie opłat na rzecz Urzędu Harmonizacji w ramach Rynku Wewnętrznego (znaki towarowe i wzory) w następstwie przystąpienia Wspólnoty Europejskiej do Aktu genewskiego Porozumienia haskiego w sprawie międzynarodowej rejestracji wzorów przemysłowych (Dz.Urz. UE L 193, s. 16)

- rozporz. o postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich** – rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 17.10.2014 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego prowadzonego wobec nauczycieli akademickich oraz sposobu wykonywania i zatarcia kar dyscyplinarnych (Dz.U. poz. 1430)
- rozporz. o postępowaniu dyscyplinarnym wobec studentów** – rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 6.12.2006 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów (Dz.U. Nr 236, poz. 1707)
- rozporz. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 17.09.2001 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych (Dz.U. Nr 102, poz. 1119 ze zm.)
- rozporz. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń oznaczeń geograficznych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 25.04.2002 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń oznaczeń geograficznych (Dz.U. Nr 63, poz. 570)
- rozporz. w sprawie jednolitego patentu europejskiego** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1257/2012 z 17.12.2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej (Dz.Urz. UE L 361, s. 1)
- rozporz. w sprawie konkursu na organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi** – rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 23.10.2015 r. w sprawie konkursu na organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi uprawnioną do zawierania umów na korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym (Dz.U. poz. 1834)
- rozporz. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników** – rozporządzenie Ministra Kultury z 2.06.2003 r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. Nr 105, poz. 991 ze zm.)
- rozporz. w sprawie opłat** – rozporządzenie Rady Ministrów z 29.08.2001 r. w sprawie opłat związanych z ochroną wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych (Dz.U. Nr 90, poz. 1000 ze zm.)
- rozporz. w sprawie opłat uiszczanych przez posiadaczy urządzeń reprograficznych** – rozporządzenie Ministra Kultury z 27.06.2003 r. w sprawie opłat uiszczanych przez posiadaczy urządzeń reprograficznych (Dz.U. Nr 132, poz. 1232)
- rozporz. w sprawie oznaczeń geograficznych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 25.04.2002 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń oznaczeń geograficznych (Dz.U. Nr 63, poz. 570)
- rozporz. w sprawie pobierania i wypłaty dodatkowego wynagrodzenia artystom wykonawcom** – rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 11.09.2015 r. w sprawie pobierania i wypłaty dodatkowego wynagrodzenia należnego artystom wykonawcom od producenta fonogramu oraz wyznaczenia w drodze konkursu organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionej do pobierania i wypłaty tego wynagrodzenia (Dz.U. poz. 1572)

- rozporz. w sprawie procedury podziału i wypłaty wynagrodzenia** – rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2.11.2015 r. w sprawie procedury podziału i wypłaty wynagrodzenia oraz wyznaczenia w drodze konkursu organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionej do podziału i wypłaty tego wynagrodzenia (Dz.U. poz. 1924)
- rozporz. w sprawie rejestrów** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 12.01.2017 r. w sprawie rejestrów prowadzonych przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 115)
- rozporz. w sprawie rejestru informacji o produkcji nośników optycznych** – rozporządzenie Ministra Kultury z 30.04.2004 r. w sprawie rejestru informacji o produkcji nośników optycznych oraz rodzajów kodów identyfikacyjnych (Dz.U. Nr 124, poz. 1301)
- rozporz. w sprawie stawek opłat rejestracji oznaczeń geograficznych** – rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 22.11.2016 r. w sprawie stawek opłat za dokonanie niektórych czynności związanych z rejestracją nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.U. poz. 1956)
- rozporz. w sprawie tłumaczeń** – rozporządzenie Rady (UE) nr 1260/2012 z 17.12.2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w odniesieniu do mających zastosowanie ustaleń dotyczących tłumaczeń (Dz.Urz. UE L 361, s. 89)
- rozporz. w sprawie topografii układów scalonych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 19.10.2001 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń topografii układów scalonych (Dz.U. Nr 128, poz. 1413)
- rozporz. w sprawie wzoru wniosku o wpis do wykazu utworów** – rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 22.10.2015 r. w sprawie wzoru wniosku o wpis do wykazu utworów niedostępnych w obrocie handlowym (Dz.U. poz. 1790)
- rozporz. w sprawie wynalazków i wzorów użytkowych dotyczących obronności lub bezpieczeństwa państwa** – rozporządzenie Rady Ministrów z 23.07.2002 r. w sprawie wynalazków i wzorów użytkowych dotyczących obronności lub bezpieczeństwa Państwa (Dz.U. Nr 123, poz. 1056)
- rozporz. w sprawie wzorów przemysłowych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 30.01.2002 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń wzorów przemysłowych (Dz.U. Nr 40, poz. 358 ze zm.)
- rozporz. w sprawie zakresu działania UPRP** – rozporządzenie Rady Ministrów z 8.01.2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 8, poz. 59 ze zm.)
- rozporz. w sprawie znaków towarowych** – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 8.12.2016 r. w sprawie dokonywania i rozpatrywania zgłoszeń znaków towarowych (Dz.U. poz. 2053)
- rozporz. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej** – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z 14.06.2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (tekst jednolity) (Dz.Urz. UE L 154, s. 1), również jako rozporz. nr 2017/1001

- rozporz. zmieniające w sprawie opłat z 2008 r.** – rozporządzenie Rady Ministrów z 26.02.2008 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat związanych z ochroną wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych (Dz.U. Nr 41, poz. 241)
- rozporz. zmieniające w sprawie opłat z 2016 r.** – rozporządzenie Rady Ministrów z 8.09.2016 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat związanych z ochroną wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych (Dz.U. poz. 1623)
- s.n.t.n.** – ustawa z 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.)
- TFUE** – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 326 z 2012 r., s. 47)
- Traktat singapurski** – Traktat singapurski o prawie znaków towarowych i regulamin do Traktatu singapurskiego o prawie znaków towarowych, przyjęty w Singapurze 27.03.2006 r. (Dz.U. z 2009 r. poz. 838 ze zm.)
- Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach** – Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach, sporządzony w Genewie 20.12.1996 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 41, poz. 375)
- Traktat WIPO o prawie autorskim** – Traktat WIPO o prawie autorskim, sporządzony w Genewie 20.12.1996 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)
- traktat z Nairobi** – Traktat z Nairobi w sprawie ochrony symbolu olimpijskiego przyjęty w Nairobi 26.09.1981 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 34, poz. 201)
- układ o współpracy patentowej** – Układ o współpracy patentowej, sporządzony w Waszyngtonie 19.06.1970 r., poprawiony 2.10.1979 r. i zmieniony 3.02.1984 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 70, poz. 303)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 300)
- u.o.b.d.** – ustawa z 27.07.2001 r. o ochronie baz danych (Dz.U. Nr 128, poz. 1402 ze zm.)
- u.r.p.** – ustawa z 11.04.2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1314 ze zm.)
- ustawa o rejestracji** – ustawa z 17.12.2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1168 ze zm.)
- u.ś.u.e.** – ustawa z 18.07.2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz.U. z 2017 r. poz. 1219)
- u.z.n.k.** – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Apel.-W-wa	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
BUP	– Biuletyn Urzędu Patentowego
CBOSA	– Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych, orzeczenia.nsa.gov.pl
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz.Urz. WE	– Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-Prz.Orz.	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
MoP	– Monitor Prawniczy
MP	– Monitor Polski
NP	– Nowe Prawo
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
ONSAiWSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSN	– Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego
OSNAPIUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy, Seria A
PIP	– Państwo i Prawo
POP	– Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPE	– Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Przeg.Leg.	– Przegląd Legislacyjny
Prz.Pod.	– Przegląd Podatkowy
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SPP	– Studia Prawa Prywatnego
St.Praw.	– Studia Prawnicze
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
ZNSA	– Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej (do nr 100 z 2008 r.)
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej (od nr 101 z 2008 r.)
ZNUR	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego

Organy orzekające i inne instytucje

EOG	– Europejski Obszar Gospodarczy
EUIPO	– Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (European Union Intellectual Property Office)
EUP	– Europejski Urząd Patentowy
EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza
KIO	– Krajowa Izba Odwoławcza
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OHIM	– Urząd Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (Office for Harmonization in the Internal Market)
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TS	– Trybunał Sprawiedliwości (dawniej ETS; nazwa uległa zmianie 1.12.2009 r. w związku z wejściem w życie Traktatu lizbońskiego)
TUS	– topografia układów scalonych
UPRP lub UP	– Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej
WIPO	– Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization)
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny
WTO	– Światowa Organizacja Handlu

Część I

**PRAWO AUTORSKIE
I PRAWA POKREWNE**

Rozdział I

Źródła prawa autorskiego. Rola Trybunału Sprawiedliwości w kształtowaniu wykładni norm prawa autorskiego

§ 1. Źródła prawa autorskiego

1.1. Akty prawa międzynarodowego

- Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu 24.07.1971 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474)
- Międzynarodowa konwencja o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych, sporządzona w Rzymie 26.10.1961 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800)
- Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, stanowiące załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO), sporządzonego w Marakeszu 15.04.1994 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 42, poz. 143)
- Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach, sporządzony w Genewie 20.12.1996 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 41, poz. 375)
- Traktat WIPO o prawie autorskim, sporządzony w Genewie 20.12.1996 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)

1.2. Akty prawa unijnego

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/26/UE z 26.02.2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania *online* na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE L 84, s. 72)

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z 25.10.2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz.Urz. UE L 299, s. 5)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/77/UE z 27.09.2011 r. dotycząca zmiany dyrektywy 2006/116/WE w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.Urz. UE L 265, s. 1)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z 10.03.2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 95, s. 1 ze zm.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z 23.04.2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (wersja skodyfikowana) (Dz.Urz. UE L 111, s. 16)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/116/WE z 12.12.2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.Urz. UE L 372, s. 12)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/115/WE z 12.12.2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 376, s. 28)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/48/WE z 29.04.2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 157, s. 45)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/84/WE z 27.09.2001 r. w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki (Dz.Urz. UE L 272, s. 32)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z 22.05.2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. WE L 167, s. 10 ze zm.)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 96/9/WE z 11.03.1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.Urz. WE L 77, s. 20)
- Dyrektywa Rady 93/83/EWG z 27.09.1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową (Dz.Urz. WE L 248, s. 15 ze zm.)

1.3. Akty prawa polskiego

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- Ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 20.11.2015 r. w sprawie procedury podziału i wypłaty wynagrodzenia oraz wyznaczenia w drodze konkursu organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionej do podziału wypłaty tego wynagrodzenia (Dz.U. poz. 1924)

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 23.10.2015 r. w sprawie konkursu na organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi uprawnioną do zawierania umów na korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym (Dz.U. poz. 1834)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 23.10.2015 r. w sprawie wykazu źródeł, których sprawdzenie jest wymagane w ramach starannych poszukiwań uprawnionych do utworów i przedmiotów praw pokrewnych, które mogą być uznane za osierocone, oraz sposobu dokumentowania informacji o wynikach starannych poszukiwań (Dz.U. poz. 1823)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 22.10.2015 r. w sprawie wzoru wniosku o wpis do wykazu utworów niedostępnych w obrocie handlowym (Dz.U. poz. 1790)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 11.09.2015 r. w sprawie pobierania i wypłaty dodatkowego wynagrodzenia artystom wykonawcom od producenta fonogramu oraz wyznaczenia w drodze konkursu organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionej do pobierania i wypłaty tego wynagrodzenia (Dz.U. poz. 1572)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 17.07.2014 r. w sprawie szczegółowego zakresu rocznego sprawozdania z działalności organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi (Dz.U. poz. 978)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3.02.2011 r. w sprawie wyznaczenia sądu okręgowego właściwego do rozpoznawania niektórych spraw z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych (Dz.U. Nr 36, poz. 186)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z 30.04.2004 r. w sprawie rejestru informacji o produkcji nośników optycznych oraz rodzajach kodów identyfikacyjnych (Dz.U. Nr 124, poz. 1301)

2. Prawo autorskie w ujęciu międzynarodowym

2.1. Konwencja berneńska

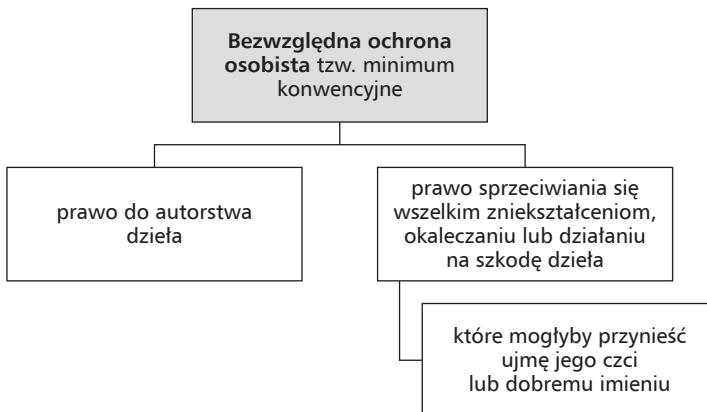
Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych została przyjęta 9.09.1886 r. w Bernie, jako wielostronna międzynarodowa umowa dotycząca respektowania praw autorskich pomiędzy suwerennymi krajami. Określa się ją skrótowo jako konwencję berneńską. Polskę obowiązuje tekst z 1971 r., tzw. akt paryski. Celem zawartej konwencji było stworzenie podstawy do ochrony autorskiej pomiędzy państwami sygnatariuszami, a w dalszej kolejności stworzenie załączka ustawodawstwa ponadkrajowego¹.

Konwencja berneńska nie zawiera definicji utworu. W art. 2 zawarto szereg elementów tego pojęcia, nadając im bezwzględny charakter na gruncie stosunków konwencyjnych. Pojęcie utworu obejmuje:

¹ J. Błeszyński, *Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie*, Warszawa 1979, s. 17.

- wszelkie utwory literackie, naukowe i artystyczne, bez względu na sposób lub formę ich wyrażenia, jak książki, broszury i inne pisma;
- odczyty, przemówienia, kazania i inne dzieła tego samego rodzaju;
- dzieła dramatyczne lub dramatyczno-muzyczne;
- dzieła choreograficzne i pantomimy, których układ sceniczny został ustalony na piśmie lub w inny sposób;
- utwory muzyczne ze słowami lub bez słów;
- utwory rysunkowe, malarskie, architektoniczne, rzeźby, utwory rytownicze i litograficzne;
- ilustracje, mapy geograficzne;
- plany, szkice i wyroby plastyczne, dotyczące geografii, topografii, architektury lub nauk;
- utwory fotograficzne i utwory otrzymane w sposób podobny do fotografii (art. 2 ust. 1 i 3 konwencji berneńskiej).

W konwencji berneńskiej zawarto szereg postanowień merytorycznych kształtujących minimum konwencyjne w zakresie treści prawa autorskiego. Obejmuje ona ochronę autorskich praw osobistych i majątkowych. Zasadnicze z tzw. fundamentalnych uprawnień wprowadza art. 6 bis konwencji berneńskiej, statuujący bezwzględną ochronę osobistą. Minimum konwencyjnym z art. 6 bis nie została objęta całość autorskich uprawnień osobistych, ale jedynie prawo do autorstwa dzieła, prawo sprzeciwiania się wszelkim zniekształceniom, okaleczaniu lub działaniu na szkodę dzieła, które mogłyby przynieść ujmę jego czci lub dobremu imieniu. W konwencji nie sprecyzowano środków służących ochronie autorskich uprawnień osobistych ani czasu, przez jaki ochrona ma służyć. Zagadnienia te pozostawiono regulacjom krajowym, w którym dochodzi się ochrony².

W konwencji berneńskiej określono czas trwania ochrony dzieł literackich i artystycznych. Okres ten obejmuje życie autora i pięćdziesiąt lat po jego śmierci (art. 7 i 7 bis konwencji berneńskiej).

² J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, Warszawa 1983, s. 16.

Konwencja berneńska zawiera także przepisy wyznaczające obszar dozwolonych ograniczeń prawa autorskiego. Zgodnie z postanowieniami konwencji dozwolone jest:

- przytaczanie cytatów z dzieła (art. 10 konwencji berneńskiej),
- odtwarzanie w środkach masowego przekazu artykułów na aktualne tematy (art. 10 bis konwencji berneńskiej), pod warunkiem wyraźnego wskazania źródła.

Konwencja berneńska oparta jest na czterech podstawowych zasadach:

- ➔ konwencyjnego minimum ochrony,
- ➔ asymilacji,
- ➔ automatyczności ochrony,
- ➔ niezależności ochrony³.

■ **Zasada konwencyjnego minimum ochrony** – zakłada zagwarantowanie wszystkim autorom objętym działaniem konwencji minimum ochrony ich interesów i praw.

- **Ze względu na ochronę autorskich praw osobistych**, postanowienia konwencji zapewniają twórcom: prawo do autorstwa dzieła, prawo sprzeciwiania się wszelkim zniekształceniom, okaleczaniu lub działaniu na szkodę dzieła, które mogłyby przynieść ujmę jego czci lub dobremu imieniu (art. 6 bis ust. 1 konwencji berneńskiej).
- **Ze względu na ochronę autorskich praw majątkowych**, zasada ta wyraża się w zapewnieniu autorom wyłącznego prawa zwielokrotniania dzieła (art. 9 ust. 1 konwencji berneńskiej), udzielania zezwoleń na adaptację, aranżację i inne przeróbki (art. 12 konwencji berneńskiej).
- Ponadto, zgodnie z tą zasadą, sygnatariusze muszą zapewnić w krajowym prawie wewnętrznym przynajmniej taką ochronę praw autorskich, jaką przewidują postanowienia konwencji. Artykuł 19 konwencji berneńskiej zakłada, że jej postanowienia nie stoją na przeszkodzie żądaniu szerszej ochrony, jeżeli przewiduje ją ustawodawstwo państwa sygnatariusza. Oznacza to, że konwencja berneńska nie wyznacza zasady dopuszczalnego maksymalnego zakresu ochrony. Gdy poziom ochrony krajowej jest niższy niż przewidziany w konwencji, żądający ochrony może domagać się minimum ochrony konwencyjnej⁴.

■ **Zasada asymilacji** – oznacza, że każdy autor utworu, do którego znajduje zastosowanie konwencja, powinien w państwie dochodzenia ochrony być traktowany jak obywatel tego kraju⁵.

■ **Zasada automatyczności ochrony** – zakłada brak jakichkolwiek formalności przy uzyskaniu ochrony konwencyjnej, wystarcza sam fakt stworzenia dzieła. Zgodnie z tą zasadą korzystanie z praw autorskich i ich wykonywanie nie wymaga

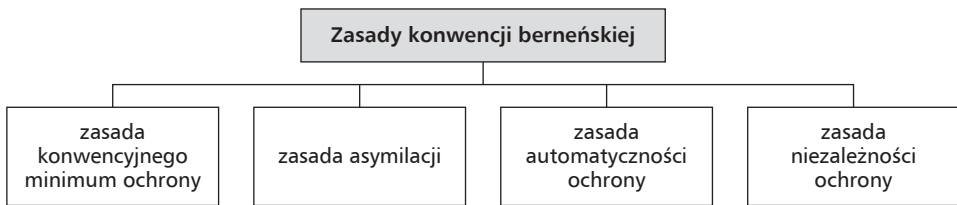
³ S. Ricketstone, J. Ginsburg, *The Berne Convention: Historical and institutional aspects* [w:] *International Intellectual Property. A Handbook of Contemporary Research*, red. D.J. Gervais, Northampton 2015, s. 3–4; A. Bogsch, *The Law of Copyright Under The Universal Convention*, New York 1972, s. 5–6.

⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2016, s. 568.

⁵ D. Czajka, *Ochrona praw twórców i producentów. Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2010, s. 7.

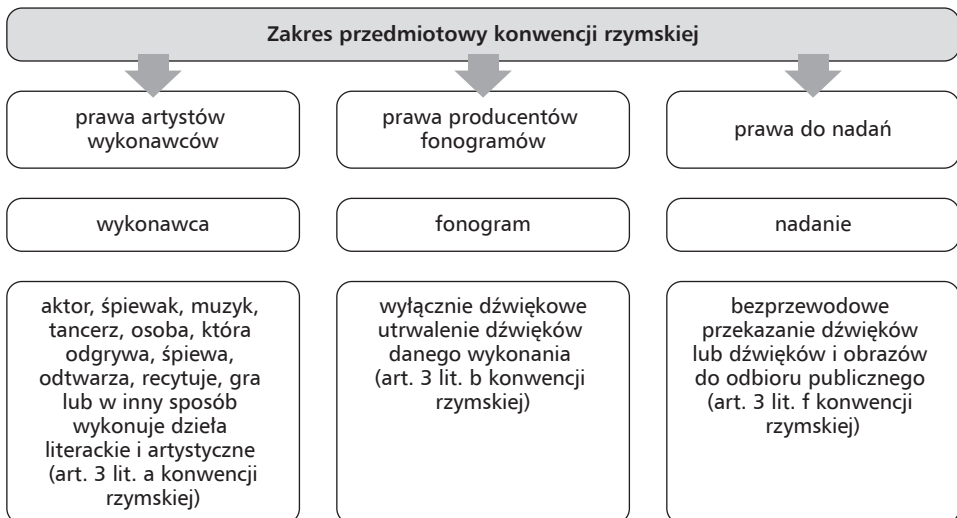
spełnienia żadnej formalności, jak również nie jest uzależnione od istnienia ochrony w państwie pochodzenia dzieła. Zakres ochrony oraz środki jej dochodzenia normuje ustawodawstwo państwa, w którym żąda się ochrony (art. 5 ust. 2 konwencji berneńskiej).

■ **Zasada niezależności ochrony** – została wyrażona w art. 4 ust. 2 konwencji berneńskiej i zakłada istnienie ochrony dzieła także wówczas, gdy w kraju pochodzenia dane dzieło nie korzysta z ochrony z powodu niespełniania przesłanek uznania danego wytworu intelektu za dzieło⁶.

2.2. Konwencja rzymska

Międzynarodowa konwencja o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych, sporządzona 26.10.1961 r. w Rzymie, zwana konwencją rzymską, zgodnie z tytułem reguluje swym zakresem trzy rodzaje praw pokrewnych: prawa artystów wykonawców, prawa producentów fonogramów oraz prawa do nadań.

⁶ M. Jankowska, *Czy w świetle konwencji berneńskiej autorem może być tylko osoba fizyczna?*, ZNUJ PPWI 2010/107, s. 16.

Na podstawie przepisów konwencji rzymskiej:

- 1) przyznanie ochrony **artystom wykonawcom** uzależnione jest od spełnienia jednego z warunków:
  - wykonanie ma miejsce na terytorium jednego z państw sygnatariuszy;
  - wykonanie jest zarejestrowane na fonogramie chronionym na mocy konwencji rzymskiej;
  - wykonanie jest przekazywane w nadaniu, które jest chronione na mocy konwencji rzymskiej (art. 4 konwencji rzymskiej);
- 2) przyznanie ochrony **producentom fonogramów** uzależnione jest od spełnienia jednego z warunków:
  - producent fonogramu jest obywatelem jednego z państw sygnatariuszy (kryterium obywatelstwa);
  - pierwsze utrwalenie dźwięku zostało dokonane w jednym z państw sygnatariuszy (kryterium utrwalenia);
  - fonogram został po raz pierwszy opublikowany w jednym z państw sygnatariuszy (kryterium publikacji) (art. 5 konwencji rzymskiej);
- 3) przyznanie ochrony **organizacjom nadawczym** uzależnione jest od spełnienia jednego z warunków:
  - siedziba organizacji nadawczej znajduje się w jednym z państw sygnatariuszy;
  - nadanie zostało dokonane z nadajnika znajdującego się w jednym z państw sygnatariuszy (art. 6 ust. 1 konwencji rzymskiej).

Ochrona zapewniona przez konwencję rzymską daje wykonawcom możliwość zapobiegania nadawaniu i publicznemu odtwarzaniu ich wykonań bez ich zgody, utrwalaniu wykonania bez ich zgody, zwielokrotnianiu utrwalenia ich wykonania bez ich zgody (art. 7 konwencji rzymskiej).

Producentom fonogramów konwencja zagwarantowała prawo udzielania zgody na pośrednie lub bezpośrednie zwielokrotnianie ich fonogramów. Natomiast organizacjom nadawczym dała prawo wydawania lub odmowy zgody na wtórne nadania ich nadań, utrwalanie ich nadań, zwielokrotnianie lub publiczne odtwarzanie⁷.

Konwencja przewiduje stosunkowo krótki okres ochrony. Zgodnie z art. 14 konwencji rzymskiej okres ten trwa co najmniej pełne dwadzieścia lat, licząc od końca roku, w którym zostało dokonane wykonanie, nadanie lub utrwalenie⁸.

Podobnie jak w przypadku konwencji berneńskiej, konwencja rzymska została oparta na zasadach:

- ➔ **minimum ochrony** (przepisy konwencji rzymskiej wyznaczają standard ochrony niezależny od poziomu ochrony wyznaczonego przez przepisy prawa wewnętrznego kraju członkowskiego);
- ➔ **asymilacji** (przedmioty ochrony objęte konwencją podlegają w krajach członkowskich takiej ochronie, jaka została przewidziana w przepisach prawa wewnętrznego danego kraju dla własnych praw pokrewnych).

⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Umowy międzynarodowe i prawo Unii Europejskiej*, t. 2, Warszawa 2005, s. 64–65.

⁸ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Umowy...*, t. 2, s. 65.

Na mocy konwencji rzymskiej został powołany międzynarodowy komitet, którego zadaniem jest sprawdzanie tego, jak funkcjonuje konwencja. Obowiązkiem komitetu jest także przygotowywanie sugestii odnośnie do ulepszania sposobów stosowania konwencji (art. 32 konwencji rzymskiej).

2.3. Porozumienie TRIPS

Porozumienie TRIPS jest dokumentem stworzonym przez Światową Organizację Handlu (World Trade Organization, WTO), stanowi załącznik 1C do układu ustanawiającego WTO. Porozumienie TRIPS zostało zawarte 15.04.1994 r. w Marrakeszu i ustanawia minimalne standardy, jakie mają obowiązywać odnośnie do ochrony własności intelektualnej w państwach członkowskich WTO w zakresie praw własności intelektualnej. Porozumienie TRIPS realizuje dwa cele:

- ➔ zapewnia skuteczną ochronę praw własności intelektualnej odnoszących się do handlu, uwzględniając różnice występujące w krajowych systemach prawnych;
- ➔ ustanawia wielostronne zasady minimalne w celu wspierania zwalczania podrabiania.

Przepisy porozumienia TRIPS nawiązują w swej treści do zapisów konwencji berneńskiej. Główna różnica sprowadza się do tego, że na podstawie art. 10 porozumienia TRIPS kraje członkowskie zostały zobowiązane do przyznania ochrony praw autorskich także programom komputerowym i bazom danych. Najważniejsze nowe regulacje zawarte w TRIPS dotyczą dochodzenia i egzekwowania praw. Zgodnie z art. 41 ust. 1 kraje członkowskie zostały zobowiązane do zapewnienia dostępności procedur w zakresie dochodzenia i egzekwowania praw własności intelektualnej na podstawie ich prawa krajowego, tak aby umożliwić skuteczne działanie przeciwko każdemu naruszeniu praw własności intelektualnej, włącznie z doraźnymi środkami dla zapobiegania naruszeniom i środkami zaradczymi dla odstraszenia od następnych naruszeń. Porozumienie wymaga, aby procedury dotyczące dochodzenia i egzekwowania praw własności intelektualnej były słuszne i sprawiedliwe, nie były niepotrzebnie skomplikowane i kosztowne, jak również nie powodowały nieuzasadnionych opóźnień.

Swoistym *novum* – w porównaniu do konwencji berneńskiej i rzymskiej – jest wprowadzenie instytucji **wyczerpania prawa**. W art. 6 porozumienia TRIPS wskazano, że dla potrzeb rozstrzygania sporów na podstawie niniejszego porozumienia żadne postanowienie nie powinno być użyte dla podniesienia kwestii wyczerpania praw własności intelektualnej. W praktyce oznacza to, że problematyka wyczerpania praw własności intelektualnej znajduje się poza sferą regulacji porozumienia⁹. W literaturze przedmiotu¹⁰ oraz orzecznictwie¹¹ podkreśla się, że postanowienia

⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 573.

¹⁰ Zob. T. Targosz, *Miejsce Porozumienia w sprawie handlowych aspektów własności intelektualnej (TRIPS) w prawie polskim*, KPP 2005/3, s. 735 i n.; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 575.

¹¹ Wyrok NSA z 8.02.2006 r., II GSK 54/05, ONSAiWSA 2006/4, poz. 96.

TRIPS mogą być w Polsce stosowane bezpośrednio, na ogólnych zasadach przewidzianych w art. 91 Konstytucji RP.

Na mocy porozumienia TRIPS utworzona została Rada ds. Handlowych Aspektów Praw Własności Intelektualnej, która odpowiada za obserwowanie działania porozumienia, zapewnianie wywiązywania się przez członków ze zobowiązań oraz stworzenie możliwości konsultacji pomiędzy członkami.

Do podstawowych zasad wyrażonych w porozumieniu TRIPS zalicza się **minimum ochrony, zasadę równego traktowania oraz zasadę największego uprzywilejowania**¹².

Zasada minimum ochrony – członkowie wprowadzą w życie postanowienia niniejszego Porozumienia. Członkowie mogą, lecz nie są zobowiązani, wprowadzić w swoim prawie szerszą ochronę niż wymagana przez niniejsze Porozumienie, pod warunkiem że taka ochrona nie będzie sprzeczna z postanowieniami niniejszego Porozumienia. Członkom pozostawia się swobodę określenia właściwego sposobu wprowadzania w życie postanowień niniejszego Porozumienia do ich systemów prawnych i praktyki (art. 1 ust. 1 porozumienia TRIPS).

Zasada równego traktowania – Każdy Członek przyzna podmiotom innych Członków traktowanie nie mniej korzystne niż to, jakie przyznaje własnym podmiotom w zakresie ochrony własności intelektualnej (art. 3 ust. 1 porozumienia TRIPS).

Zasada największego uprzywilejowania – W zakresie ochrony własności intelektualnej, jakkolwiek korzyść, udogodnienie, przywilej lub zwolnienie, przyznane przez Członka podmiotom jakiegokolwiek innego kraju, będzie przyznane niezwłocznie i bezwarunkowo podmiotom wszystkich innych Członków (art. 4 porozumienia TRIPS).

2.4. Traktat WIPO o prawie autorskim

Traktat WIPO o prawie autorskim uchwalony został 20.12.1996 r. w Genewie na konferencji dyplomatycznej Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Traktat jest zharmonizowany z TRIPS, jak również uzupełnia zasady przyjęte w konwencji berneńskiej. Traktat WIPO o prawie autorskim usankcjonował ochronę programów komputerowych (art. 4) oraz baz danych (art. 5), które traktowane są na równi z utworami literackimi, jak również zrównał czas ochrony fotografii z innymi utworami. Postanowienia traktatu WIPO uzupełniły regulacje dotyczące

¹² D. Leputa, W. Wróbel, M. Zelek, *Rys historyczny i źródła prawa własności intelektualnej* [w:] *Prawo własności intelektualnej. Repetytorium*, red. M. Załucki, Warszawa 2010, s. 53.

autorskich praw majątkowych wyrażonych we wcześniejszych aktach prawa międzynarodowego: prawo wprowadzania do obrotu, prawo najmu i prawo komunikowania społecznego.

- 1) **Prawo wprowadzania do obrotu, tzw. prawo dystrybucji** – zostało wyrażone w art. 6, zgodnie z którym autorom utworów literackich i artystycznych przysługuje wyłączne prawo zezwalania na publiczne udostępnianie oryginału i zwielokrotnionych egzemplarzy utworów drogą sprzedaży lub innej formy przeniesienia własności. W przepisie tym wprowadzono także instytucję wyczerpania prawa w odniesieniu do materialnych kopii dzieła.
- 2) **Prawo najmu** – polega na przyznaniu wyłącznego prawa zezwalania autorom na najem publiczności oryginału lub zwielokrotnionych egzemplarzy swoich utworów. Prawo najmu odnosi się wyłącznie do programów komputerowych, utworów kinematograficznych i utworów utrwalonych na fonogramach (art. 7 ust. 1 traktatu WIPO o prawie autorskim).
- 3) **Prawo komunikowania społecznego** – zakłada przyznanie autorom utworów literackich i artystycznych wyłącznego prawa zezwalania na publiczne komunikowanie swoich utworów drogą przewodową lub bezprzewodową, w tym publiczne udostępnianie utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym.

Traktat WIPO o prawie autorskim zawiera także przepisy wyznaczające obszar dozwolonych ograniczeń prawa autorskiego. Zgodnie z postanowieniami traktatu dozwolone jest wprowadzanie ograniczeń i wyjątków od praw przyznanych autorom utworów literackich i artystycznych, pod warunkiem że nie naruszają one normalnego korzystania z utworu i nie przynoszą nieuzasadnionego uszczerbku interesom autora (art. 10 ust. 1 traktatu WIPO o prawie autorskim). Państwa członkowskie zostały ponadto zobowiązane do zapewnienia w regulacjach wewnętrznych dostępności procedur dochodzenia i egzekwowania praw przyznanych niniejszym traktatem, tak aby umożliwić skuteczne działania przeciwko naruszeniom wymienionym w te prawa (art. 14 traktatu WIPO o prawie autorskim).

2.5. Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach

Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach został uchwalony 20.12.1996 r. w Genewie, na konferencji dyplomatycznej pod auspicjami Światowej Organizacji Własności Intelektualnej. Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach w istotny sposób wzmacnia międzynarodową ochronę artystów wykonawców. Na mocy postanowień traktatu WIPO określone zostały prawa osobiste i majątkowe artystów wykonawców do ich artystycznych wykonań i producentów fonogramów (art. 3 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach)¹³.

¹³ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Umowy...*, t. 2, s. 100.

Prawa osobiste artystów wykonawców

- ➔ żądanie identyfikowania go jako wykonawcy danego wykonania (art. 5 ust. 1 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ sprzeciwianie się zniekształceniom, okrojeniom lub innym formom modyfikacji wykonania, o ile naruszałoby to jego dobre imię (art. 5 ust. 1 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach).

Prawa majątkowe artystów wykonawców

- ➔ decydowanie o utrwaleniu i udostępnieniu publicznym w odniesieniu do nieutrwalonych artystycznych wykonań (art. 6 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ zezwalanie na zwielokrotnienie ich artystycznych wykonań utrwalonych na fonogramach oraz ich sprzedaży (art. 7 i 8 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ zezwalanie na publiczne udostępnienie utrwalonych artystycznych wykonań (art. 10 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach).

Prawa majątkowe producentów fonogramów

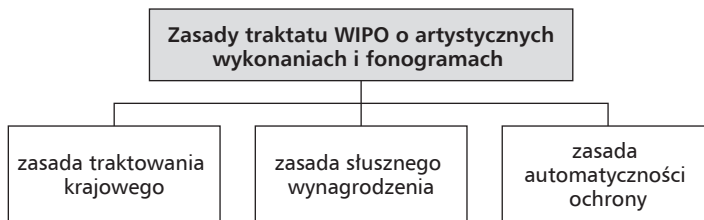
- ➔ **prawo zwielokrotnienia**, tj. wyłączne prawo zezwalania na bezpośrednie lub pośrednie zwielokrotnienie ich fonogramów w jakiegokolwiek sposób i w jakiegokolwiek formie (art. 11 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ **prawo wprowadzenia do obrotu**, tj. wyłączne prawo zezwalania na publiczne udostępnianie oryginału i zwielokrotnionych egzemplarzy ich fonogramów drogą sprzedaży lub innej formy przeniesienia własności (art. 12 ust. 1 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ **prawo najmu**, tj. wyłączne prawo zezwalania na najem publiczności w celach zarobkowych oryginału lub zwielokrotnionych egzemplarzy swoich fonogramów, nawet po ich wprowadzeniu do obrotu za zgodą producenta lub w oparciu o jego zgodę (art. 13 ust. 1 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ **prawo publicznego udostępniania fonogramów**, tj. wyłączne prawo zezwalania na udostępnianie publiczne swoich fonogramów drogą przewodową lub bezprzewodową w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym (art. 14 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach).

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że zakres przedmiotowy traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach jest istotnie ograniczony, nie obejmuje bowiem fonogramów inkorporowanych do wideogramów i dzieł audiowizualnych. W praktyce oznacza to, że traktat WIPO zapewnia jedynie ochronę fonogramów rozpowszechnianych w programach radiowych¹⁴.

Ochrona przewidziana w traktacie WIPO artystom wykonawcom trwa 50 lat od daty utrwalenia artystycznego wykonania w fonogramie, natomiast producentom fonogramu 50 lat od daty, w której fonogram został opublikowany, a w przypadku braku takiej publikacji w ciągu 50 lat od utrwalenia fonogramu (art. 17 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach)¹⁵.

Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach został oparty na zasadach:

- ➔ **traktowania krajowego** – zgodnie z tą zasadą państwa strony muszą zapewnić obywatelom innych państw takie traktowanie, jakie zapewniają swoim obywatelom (art. 4 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ **słusznego wynagrodzenia** – zasada ta zakłada, że artystom wykonawcom i producentom fonogramów przysługuje prawo do jednorazowego odpowiedniego wynagrodzenia z tytułu wykorzystania opublikowanego fonogramu w emisji radiowo-telewizyjnej lub innym publicznym odtworzeniu (art. 15 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach);
- ➔ **automatyczności ochrony** – oznacza, że prawa przewidziane w traktacie WIPO przysługują i są wykonywane bez konieczności spełnienia jakichkolwiek wymogów formalnych¹⁶ (art. 20 traktatu WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach).

3. Prawo autorskie w Unii Europejskiej

Działalność Unii Europejskiej w dziedzinie prawa autorskiego jest wyznaczana przez czynniki formalnoprawne oraz pozaprawne. Pierwszą kategorię tworzą determinanty o charakterze ogólnym, określające ramy działalności regulacyjnej i politycznej Wspólnot. Zaliczyć do nich należy kompetencje Unii Europejskiej

¹⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 579.

¹⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Umowy...*, t. 2, s. 104.

¹⁶ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie. Umowy...*, t. 2, s. 105.

w kształtowaniu prawa, charakter prawa wspólnotowego, w tym rolę dyrektyw, które służą zbliżaniu systemów prawnych krajów członkowskich. Drugą grupę stanowią czynniki pozaprawne, które są bezpośrednio powiązane z kształtowaniem tożsamości europejskiej przez poszczególne Wspólnoty.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że nie istnieje wspólne prawo autorskie Unii Europejskiej¹⁷. W zakresie prawa autorskiego nie doszło do wprowadzenia instrumentu prawnego w postaci wspólnotowego prawa autorskiego, na wzór wspólnotowego znaku towarowego czy wzoru przemysłowego. Harmonizacja prawa autorskiego uznawana jest jednak za konieczny element usuwania barier w handlu i wymianie usług i towarów pomiędzy państwami członkowskimi. **Harmonizacja ta przebiega przy zastosowaniu dyrektyw, które ze swej istoty realizują harmonizację punktową, oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej**¹⁸.

- **Dyrektywa** to specyficzna forma prawa unijnego, polegająca na określeniu wspólnego celu, który państwa członkowskie powinny zrealizować w określonym czasie¹⁹. Dyrektywa nie jest samodzielnym aktem prawnym, lecz wymaga podjęcia działań implementacyjnych. Powoduje zatem pośrednią harmonizację systemów prawnych poprzez ich upodobnienie. Normy dyrektyw podlegają zawsze wprowadzeniu do prawa krajowego w drodze krajowej legislacji²⁰. Prawidłowa implementacja dyrektyw nie może sprowadzać się jedynie do zmiany praktyki prawnej. Postanowienia dyrektyw muszą być wykonane w sposób jasny i pewny, a to zakłada podjęcie działań legislacyjnych²¹. Zasadniczym etapem implementacji dyrektyw jest transpozycja jej postanowień do krajowego porządku prawnego. Transpozycja polega na wydaniu aktu prawnego przez właściwy organ państwa. W Polsce takim aktem może być ustawa lub rozporządzenie (akt powszechnie obowiązujący)²².

Konstrukcja dyrektyw pozwala państwom na wybór metod, środków i działań, jakie najbardziej odpowiadają ich prawu lub tradycji prawnej, pod warunkiem, że są w pełni skuteczne dla osiągnięcia rezultatu zapisanego w dyrektywie²³. Z tego względu przyjmuje się, że dyrektywy są elastycznym instrumentem harmonizacji prawa²⁴.

Dyrektywy są instrumentem harmonizacji prawa obowiązującego w państwach członkowskich, nie zaś doprowadzania do jego identyczności. W wyniku wydania dyrektywy i wprowadzenia jej norm do prawa krajowego dochodzi do zbliżenia porządków prawnych państw członkowskich, ale nie do ich ujednoczenia. Dzięki

¹⁷ Zob. E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości*, ZNUJ PPWI 2014/126, s. 200; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 589.

¹⁸ E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 200.

¹⁹ I.C. Kamiński, *Prawo pochodne Unii Europejskiej*, Warszawa 2005, s. 15.

²⁰ J. Barcz, *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2006, s. 201.

²¹ I.C. Kamiński, *Prawo pochodne...*, s. 15.

²² J. Barcz, *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia...*, s. 202.

²³ F. Emmert, M. Morawiecki, *Prawo europejskie*, Warszawa 2000, s. 105.

²⁴ M.M. Kenig-Witkowska, A. Łazowski, *Źródła prawa Unii Europejskiej* [w:] M.M. Kenig-Witkowska, A. Łazowski, R. Ostrihansky, *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2015, s. 183.

temu zapewnia się osiągnięcie wspólnych celów Unii Europejskiej, przy równoczesnym zachowaniu odrębności krajowych porządków prawnych i poszanowaniu wykształconych w nich konstrukcji normatywnych²⁵.

3.1. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

Wprowadzanie przez UE regulacji w sferze prawa autorskiego wywodzi się z art. 114 TFUE, który uprawnia Radę do przyjmowania środków prawnych mających na celu zbliżanie przepisów wewnętrznych państw członkowskich w celu ustanowienia i funkcjonowania rynku wewnętrznego²⁶. Oznacza to, że w zakresie prawa autorskiego **prawo unijne jest prawem integracyjnym**. Za pomocą pewnych metod zmierza ono do scalenia prawa wspólnotowego z krajowymi porządkami prawnymi.

Do najważniejszych regulacji TFUE mających wpływ na interpretację prawa autorskiego można zaliczyć:

- ➔ zasadę niedyskryminacji (art. 18 TFUE),
- ➔ zasadę swobodnego przepływu towarów pomiędzy krajami członkowskimi (art. 34–36 TFUE),
- ➔ zakaz zawierania porozumień ograniczających konkurencję i zakaz nadużywania pozycji dominującej (art. 101–103 TFUE).

Art. 18 TFUE

W zakresie zastosowania traktatów i bez uszczerbku dla postanowień szczególnych, które one przewidują, zakazana jest wszelka dyskryminacja ze względu na przynależność państwową. Parlament Europejski i Rada, stając zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, mogą przyjąć wszelkie przepisy w celu zakazania takiej dyskryminacji.

- Artykuł 18 TFUE wyraża **zasadę niedyskryminacji**. To jedna z najważniejszych zasad prawa unijnego. W prawie UE zasada niedyskryminacji najczęściej wyrażana jest przez zakaz dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej. Dyskryminacja bezpośrednia oznacza sytuację, w której dana osoba traktowana jest mniej korzystnie ze względu na określoną cechę, niż jest, była lub byłaby traktowana inna osoba w porównywalnej sytuacji. Natomiast dyskryminacja pośrednia oznacza sytuację, gdy z pozoru neutralne traktowanie jest lub byłoby mniej korzystne dla danej osoby ze względu na określoną cechę, chyba że istnieje obiektywne i racjonalne uzasadnienie takiego traktowania²⁷. W wyroku z 20.10.1993 r. w sprawie *Phil Collins v. Imtrat Handels GmbH* Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że do naruszenia art. 18 TFUE dochodzi, gdy przepisy krajowe pozbawiają autorów lub artystów wykonawców praw przyznanych własnym obywatelom, po-

²⁵ J. Barcz, *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia...*, s. 204.

²⁶ D.K. Gęsicka, *Wykładnia pojęć w prawie autorskim*, ZNUJ PPWI 2012/117, s. 73.

²⁷ A. Śledzińska-Simon, *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2011/2, s. 44.

zwalających im zakazywać rozprowadzania nagrań wyprodukowanych w kraju bez zezwolenia, jeżeli samo wykonanie miało miejsce poza granicami²⁸. Z kolei w wyroku z 6.06.2002 r. w sprawie Land Hessen v. G. Ricordi & Co. Bühnen und Musicverlag GmbH Trybunał uznał, że wyrażona w art. 18 TFUE zasada niedyskryminacji odnosi się także do spadkobierców, w sytuacji gdy twórca zmarł przed utworzeniem UE. Zasada niedyskryminacji zakazuje wszelkich jej ukrytych form²⁹. Trybunał Sprawiedliwości uznaje, że art. 18 TFUE ustanawiający zasadę niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uzależnianiu dopuszczalności żądania przez autora ochrony praw autorskich w państwie członkowskim, udzielonej przez przepisy tego państwa, od spełnienia kryterium identyfikacji opartego na państwie pochodzenia dzieła (wyrok TS z 30.06.2005 r. C-28/04 w sprawie Tod's v. Heyraud SA, ECLI:EU:C:2005:418).

Art. 34, 35, 36 TFUE

Ograniczenia ilościowe w przywozie oraz wszelkie środki o skutku równoważnym są zakazane między Państwami Członkowskimi (art. 34).

Ograniczenia ilościowe w wywozie oraz wszelkie środki o skutku równoważnym są zakazane między Państwami Członkowskimi (art. 35).

Postanowienia artykułów 34 i 35 nie stanowią przeszkody w stosowaniu zakazów lub ograniczeń przywozowych, wywozowych lub tranzytowych, uzasadnionych względami moralności publicznej, porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i życia ludzi i zwierząt lub ochrony roślin, ochrony narodowych dóbr kultury o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej, bądź ochrony własności przemysłowej i handlowej. Zakazy te i ograniczenia nie powinny jednak stanowić środka arbitralnej dyskryminacji ani ukrytych ograniczeń w handlu między Państwami Członkowskim (art. 36).

- Przepisy art. 34–36 ustanawiają **zasadę swobodnego przepływu towarów pomiędzy krajami członkowskimi**. Swobodny przepływ towarów między państwami członkowskimi jest jedną z najważniejszych swobód związaną z funkcjonowaniem wspólnego rynku³⁰. Każdy towar legalnie wytwarzany w państwie członkowskim powinien być dopuszczony do swobodnego obrotu we wszystkich państwach. Zasada ta nie eliminuje jednak dopuszczalności wprowadzania ograniczeń w tym zakresie, uzasadnionych ochroną własności przemysłowej³¹.

²⁸ Wyrok TS z 20.10.1993 r. w sprawach połączonych C-92/92 i C-362/92, Phil Collins v. Imtrat Handels GmbH, ECLI:EU:C:1993:847.

²⁹ Wyrok TS z 6.06.2002 r., C-360/00, Land Hessen v. G. Ricordi & Co. Bühnen und Musicverlag GmbH, ECLI:EU:C:2002:346.

³⁰ K. Witkowska-Chrzczonec, *Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału* [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej. Zarys wykładu*, red. J. Galster, Toruń 2006, s. 386.

³¹ W. Czapliński, *Swobodny przepływ towarów* [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, red. J. Barcz, Warszawa 2003, s. 45.

Aby uniknąć nadużyć w tej dziedzinie, Trybunał Sprawiedliwości sformułował w orzecznictwie zasadę wyczerpania prawa. Polega ona na tym, że właściciel danego prawa nie może powoływać się na nie w celu uniemożliwienia dystrybucji danego produktu, jeżeli przedtem został on dopuszczony do obrotu w którymkolwiek z państw Unii Europejskiej³². W doktrynie konsekwentnie rozróżnia się istnienie prawa i korzystanie z tego prawa. Przyjmuje się, że pierwsze podlega prawu krajowemu, podczas gdy drugie może być rozpatrywane z punktu widzenia swobód wspólnotowych. W wyroku z 12.09.2006 r. w sprawie *Laserdisken ApS v. Kulturministeriet* Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że pierwsza sprzedaż na obszarze UE oryginału utworu lub jego kopii przez podmiot praw autorskich wyczerpuje całkowicie prawo do kontrolowania odprzedaży tego przedmiotu na obszarze Wspólnoty. Następnie Trybunał Sprawiedliwości sformułował zasadę istoty prawa własności intelektualnej. Ograniczenia na gruncie TFUE są dopuszczalne tylko wtedy, gdy chodzi o ochronę istoty prawa. Sformułowanie, co należy do istoty prawa, każdorazowo należy do oceny Trybunału³³.

Art. 101, 102 TFUE

Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane są wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, wszelkie decyzje związków przedsiębiorstw i wszelkie praktyki uzgodnione, które mogą wpływać na handel między Państwami Członkowskimi i których celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz rynku wewnętrznego [...] (art. 101).

Niezgodne z rynkiem wewnętrznym i zakazane jest nadużywanie przez jedno lub większą liczbę przedsiębiorstw pozycji dominującej na rynku wewnętrznym lub na znacznej jego części, w zakresie, w jakim może wpływać na handel między Państwami Członkowskimi [...] (art. 102).

- Artykuł 101 TFUE zawiera **zakaz zawierania porozumień ograniczających konkurencję**. Konkurencja należy do niekwestionowanych kanonów gospodarki rynkowej. W doktrynie wskazuje się, że przepis ten nie jest deklaracją programową, lecz zawiera bezpośrednio skuteczną normę prawną i wymaga tworzenia systemu reguł konkurencji mających zapewnić skuteczną ochronę procesu konkurencji przed zakłócającymi ją działaniami przedsiębiorstw i państw³⁴. Na podstawie tego przepisu Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że postanowienia pomiędzy organizacjami, które zakazują każdej z nich udzielenia licencji stronom trzecim na przekaz dźwięku i obrazu z wyścigów konnych, ograniczają w sposób niedozwolony konkurencję³⁵.

³² W. Czapliński, *Swobodny przepływ towarów* [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, red. J. Barcz, s. 53.

³³ W. Czapliński, *Swobodny przepływ towarów* [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, red. J. Barcz, s. 53.

³⁴ T. Skoczny, *Podstawy i zakres wspólnotowego prawa konkurencji* [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, red. J. Barcz, s. 181.

³⁵ Wyrok TS z 12.06.1997 r., T-504/93, *Tiercé Ladbroke SA v. Commission of the European Communities*, ECLI:EU:T:1997:84.

- Artykuł 102 TFUE wyraża **zakaz nadużywania pozycji dominującej**. W doktrynie wskazuje się, że prawo pierwotne Unii Europejskiej zakazuje nadużywania pozycji dominującej. Pozycja dominująca ma przeciwdziałać działaniom jednostronnym przedsiębiorstw dysponujących władzą rynkową, służącą jej nadużywaniu. Zakaz ten ma zastosowanie powszechne i jest wymierzony w praktyki ograniczające konkurencję we wszystkich sektorach gospodarki przez wszelkie przedsiębiorstwa³⁶. Dominacji rynkowej nie należy utożsamiać z całkowitym brakiem rywalizacji. O dominacji przedsiębiorstwa można mówić wówczas, gdy jego pozycja jest na tyle silna, że ma ono możliwość znieskształcania funkcjonowania mechanizmów konkurencji³⁷. Podkreślić należy, że wspólnotowe prawo konkurencji nie zabrania istnienia przedsiębiorstw dominujących. Nakłada ono jednak na podmioty dominujące szczególną odpowiedzialność. Nie można zakazać przedsiębiorcy dominującemu ochrony własnych interesów, ale podejmowane przez niego środki muszą być proporcjonalne do zagrożenia i nie mogą naruszać zasad uczciwej konkurencji³⁸. W wyroku z 29.04.2004 r. w sprawie IMS Health GmbH & Co. OHG v. NDC Health GmbH & Co. KG³⁹ Trybunał Sprawiedliwości uznał, że odmowa przez przedsiębiorcę, który zajmuje pozycję dominującą, udzielenia licencji na korzystanie z utworu przez innego przedsiębiorcę może stanowić nadużycie pozycji dominującej, gdy łącznie spełnione są następujące przesłanki: (a) przedsiębiorca, który ubiega się o udzielenie licencji, zamierza oferować nowe produkty lub usługi, których nie oferuje uprawniony podmiot, a na które istnieje potencjalne zapotrzebowanie po stronie konsumentów, (b) odmowa udzielenia licencji nie jest uzasadniona obiektywnymi okolicznościami, (c) odmowa może w danym państwie członkowskim wyeliminować konkurencję na relevantnym rynku⁴⁰. Argumentacja, zgodnie z którą odmowa zawarcia umowy licencji z osobą trzecią na korzystanie z przedmiotu praw wyłącznych stanowi niedozwolone nadużycie pozycji dominującej tylko wyjątkowo, została powtórzona w sprawie Microsoft Corp. v. Commission of European Communities⁴¹. Tym samym utrwalona została linia orzecznicza, zgodnie z którą wyłączne prawo reprodukcji jest istotnym elementem prawa autorskiego i odmowa udzielenia w tym zakresie licencji sama w sobie nie stanowi nadużycia prawa⁴².

³⁶ W. Czapliński, *Zakaz praktyk ograniczających konkurencję* [w:] *Prawo Unii Europejskiej...*, red. J. Barcz, s. 194.

³⁷ M. Kolasiński, *Wspólnotowe prawo konkurencji* [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej...*, red. J. Galster, s. 504.

³⁸ M. Kolasiński, *Wspólnotowe prawo konkurencji* [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej...*, red. J. Galster, s. 508.

³⁹ Wyrok TS z 29.04.2004 r., C-418/01, IMS Health GmbH & Co. OHG v. NDC Health GmbH & Co. KG, ECLI:EU:C:2004:257.

⁴⁰ M.K. Kolasiński, *Licencje przymusowe we wspólnotowym prawie konkurencji – Glosa do orzeczenia TS z 29.04.2004 r. w sprawie 418/01 IHS Health*, „Glosa” 2007/1, s. 122.

⁴¹ Wyrok TS z 17.09.2007 r., T-201/04, Microsoft Corp. v. Commission of European Communities, ECLI:EU:T:2007:289.

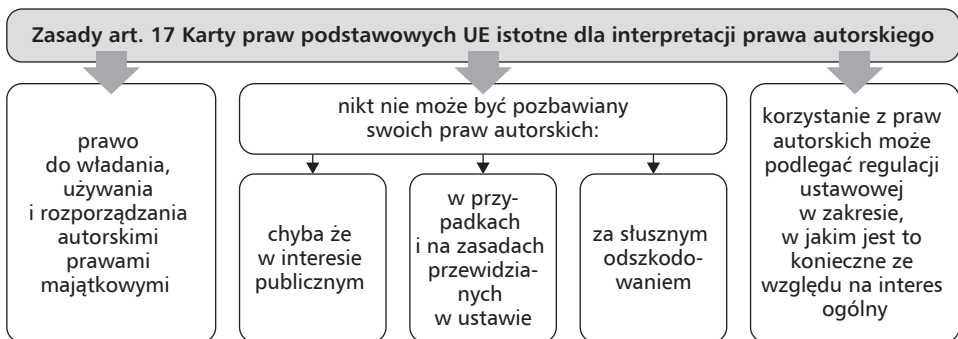
⁴² Wyrok TS z 6.04.1995 r. w sprawach połączonych C-241/91 i C-242/91, Radio Telefis Eireann & Independent Television Publications Ltd v. Commission of the European Communities & Magill TV Guide Ltd, ECLI:EU:C:1995:98.

3.2. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej

Znaczenie prawa unijnego dla interpretacji i ustalenia zakresu obowiązywania polskiego prawa autorskiego jest obecnie bardzo duże. Obok TFUE istotne znaczenie ma również **Karta praw podstawowych Unii Europejskiej**, w której w art. 17 przyjęto gwarancje dla prawa własności intelektualnej. Zgodnie z tym przepisem każdy ma prawo do władania, używania, rozporządzania i przekazania w drodze spadku mienia nabytego zgodnie z prawem. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym, w przypadkach i na warunkach przewidzianych w ustawie, za słusznym odszkodowaniem za jej utratę wypłaconym we właściwym terminie. Korzystanie z mienia może podlegać regulacji ustawowej w zakresie, w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny⁴³.

Z art. 17 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej wynikają trzy podstawowe zasady prawa własności, które mają odpowiednie zastosowanie do własności intelektualnej:

- ➔ prawo do władania, używania i rozporządzania autorskimi prawami majątkowymi;
- ➔ nikt nie może być pozbawiany swoich praw autorskich;
- ➔ korzystanie z praw autorskich może podlegać regulacji ustawowej w zakresie, w jakim jest to konieczne ze względu na interes ogólny.

Wyrażona wzmianka o ochronie własności intelektualnej została zawarta ze względu na rosnące znaczenie tego prawa i wtórne prawo wspólnotowe. Własność intelektualna jest to prawo podstawowe i nie narusza prawa państwa do ustanowienia ustaw, jakie uzna za konieczne do uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym⁴⁴.

⁴³ E. Skibińska, *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 37.

⁴⁴ E. Skibińska, *Prawo Unii...*, s. 211.

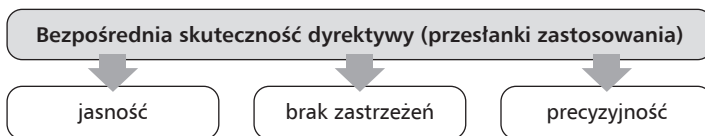

3.3. Dyrektywy a polskie prawo autorskie

Prawo Wspólnot Europejskich tworzy samodzielny system, który rozwija się autonomicznie, niezależnie do porządków prawnych państw członkowskich. Prawo to jest elementem spinającym państwa i przymuszającym je do wspólnego i harmonijnego działania⁴⁵. W tym celu państwa członkowskie są zobowiązane do wydawania w określonych terminach przepisów krajowych odpowiadających treści dyrektyw.

Dyrektywy należą do specyficznych źródeł prawa, które służą zbliżaniu systemów prawnych krajów członkowskich. Dyrektywy wiążą państwa członkowskie co do zamierzonego celu, jednak władzom krajowym pozostawia się wybór formy i treści ich implementacji. Z istoty dyrektyw wynika, że dla ich realizacji konieczna jest transpozycja do prawa wewnętrznego w postaci przyjęcia regulacji krajowej, uwzględniającej wytyczne dyrektyw⁴⁶.

Przyjmuje się **bezpośrednią skuteczność dyrektyw**. Oznacza ona, że normy dyrektyw tworzą prawa i obowiązki wprost dla obywateli, którzy mogą się na nie powoływać przed organami wewnętrznymi. Trybunał Sprawiedliwości UE stwierdził, że po bezskutecznym upływie terminu implementacji dyrektywy, jeżeli spełnia ona trzy warunki: jest jasna, precyzyjna i bezwarunkowa, jej postanowienia mogą być powoływane przed sądami krajowymi (wyrok TS z 5.04.1979 r., C-148/78, w sprawie *Pubblico v. Tullio Ratti*, ECLI:EU:C:1979:110). Dzięki bezpośredniej skuteczności dyrektywy stają się „strażnikami prawa europejskiego”⁴⁷.

Obecnie obowiązujące prawo autorskie w Polsce w dużym stopniu jest zharmonizowane z prawem UE. Analiza działań Polski w obszarze implementacji dyrektyw z zakresu prawa autorskiego wskazuje także przypadki nieterminowego ich wdrażania⁴⁸, jak również przyjmowanie treści odbiegających od rozwiązań przyjętych w dyrektywie⁴⁹. Odstępstwa polskiego prawa od wymogów przewidzianych w dyrektywach mogą powodować konieczność kolejnych nowelizacji prawa autorskiego. Należy zauważyć, że Trybunał Sprawiedliwości wskazuje, iż niewdrożenie

⁴⁵ A. Graś, *Europejskie Prawodawstwo Wspólnotowe*, PPE 1996/1, s. 25.

⁴⁶ A. Dynia, *Bezpośrednia skuteczność dyrektyw*, ZNUR Seria Prawnicza 2003/7, s. 49–50.

⁴⁷ A. Dynia, *Bezpośrednia skuteczność dyrektyw*, s. 52.

⁴⁸ Dyrektywa 2007/65/WE o audiowizualnych usługach medialnych i dyrektywa 2012/28/UE w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych; zob. A. Matlak, *Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych*, ZNUJ PPWI 2010/108, s. 146; J. Sieńczyło-Chlabicz, *Utwory osierocone – propozycje nowelizacji prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2014/126, s. 117.

⁴⁹ Dyrektywa 96/9/WE w sprawie ochrony prawnej baz danych.

dyrektywy lub jej niewłaściwe wdrożenie przez państwo może być podstawą jego odpowiedzialności odszkodowawczej⁵⁰. Jeżeli naruszenie prawa wspólnotowego przez państwo członkowskie jest związane z działalnością ustawodawcy krajowego, który posiada swobodę regulacji, to osoby, którym wyrządzono szkodę, są uprawnione do odszkodowania. Warunkiem odpowiedzialności państwa jest łączne spełnienie trzech przesłanek:

- 1) postanowienia dyrektyw nadają osobom określone prawa;
- 2) naruszenie jest wystarczająco poważne;
- 3) istnieje bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem prawa wspólnotowego a wyrządzoną szkodą.

W trakcie procesu harmonizacji w ostatnich 20 latach przyjęto 11 dyrektyw dotyczących prawa autorskiego i praw pokrewnych. Zostały one poświęcone:

- ➔ ochronie programów komputerowych⁵¹;
- ➔ prawu najmu i użyczenia oraz niektórym prawom pokrewnym prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej⁵²;
- ➔ koordynacji określonych przepisów z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych dotyczących przekazu satelitarne i transmisji kablowej⁵³;
- ➔ czasowi ochrony prawa autorskiego i praw pokrewnych⁵⁴;
- ➔ prawnej ochronie baz danych⁵⁵;
- ➔ ujednoczeniu niektórych aspektów prawa autorskiego oraz praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym⁵⁶;
- ➔ *droit de suite*⁵⁷;
- ➔ egzekwowaniu praw własności intelektualnej⁵⁸;

---

⁵⁰ Wyrok TS z 19.11.1991 r. w sprawach połączonych C-6/90 i C-9/90, Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v. Italian Republic, ECLI:EU:C:1991:428.

⁵¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z 23.04.2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (Dz.Urz. UE L 111, s. 16).

⁵² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/115/WE z 12.12.2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 376, s. 28).

⁵³ Dyrektywa Rady 93/83/EWG z 27.09.1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarne i retransmisji drogą kablową (Dz.Urz. WE L 248, s. 15).

⁵⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/116/WE z 12.12.2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.Urz. UE L 372, s. 12), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/77/UE z 27.09.2011 r. dotyczącą zmiany dyrektywy 2006/116/WE w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (Dz.Urz. UE L 265, s. 1).

⁵⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 96/9/WE z 11.03.1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.Urz. WE L 77, s. 20).

⁵⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE z 22.05.2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz. WE L 167, s. 10).

⁵⁷ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/84/WE z 27.09.2001 r. w sprawie prawa autora do wynagrodzenia z tytułu odsprzedaży oryginalnego egzemplarza dzieła sztuki (Dz.Urz. UE L 272, s. 32).

⁵⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/48/WE z 29.04.2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 157, s. 45).

- ➔ niektórym dozwolonym sposobom korzystania z utworów osieroconych⁵⁹;
- ➔ audiowizualnym usługom medialnym⁶⁰;
- ➔ zbiorowemu zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi⁶¹.

3.4. Rola Trybunału Sprawiedliwości w kształtowaniu wykładni norm prawa autorskiego

Podstawowym zadaniem Trybunału Sprawiedliwości jest zapewnienie jednolitej wykładni prawa UE we wszystkich krajach członkowskich oraz jego przestrzegania przez te kraje. Obok dyrektyw, które służą zbliżaniu systemów prawnych krajów członkowskich, orzecznictwo TS odgrywa podstawową rolę w procesie harmonizacji poprzez dokonywanie interpretacji pojęć użytych w dyrektywach. W literaturze przedmiotu zauważa się, że orzecznictwo TS w zakresie prawa autorskiego wyraźnie ewoluuje w kierunku działalności prawotwórczej⁶². Dotychczas stosowana przez Trybunał Sprawiedliwości interpretacja dynamiczna polegała na dostosowaniu przyjętych w dyrektywach rozwiązań do nowego otoczenia, w zgodzie z założeniami rynku wewnętrznego i niezakłóconej konkurencji⁶³. Zauważa się, że coraz częściej Trybunał Sprawiedliwości wykracza poza przyznane mu kompetencje jednolitej interpretacji dyrektyw na rzecz tworzenia nowych rozwiązań, które z dyrektyw nie wynikają, przejmując funkcje prawotwórcze⁶⁴.

Działalność prawotwórcza TS w zakresie prawa autorskiego polega na nadawaniu autonomicznego charakteru podstawowym pojęciom użytym w dyrektywach, wskutek czego ograniczona zostaje swoboda interpretacji tych pojęć przez sądy państw członkowskich, lub ustalaniu znaczenia niektórych pojęć, które nie są zdefiniowane w dyrektywach⁶⁵.

⁵⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z 25.10.2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz.Urz. UE L 299, s. 5).

⁶⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z 10.03.2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (Dz.Urz. UE L 95, s. 1).

⁶¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/26/UE z 26.02.2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania *online* na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE L 84, s. 72).

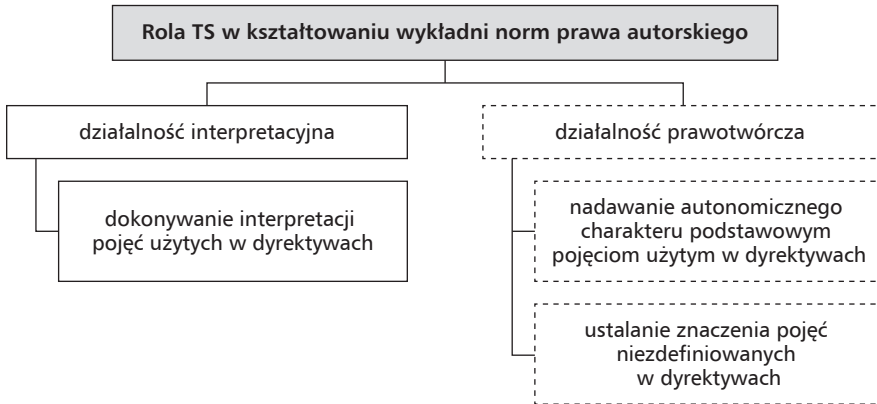
⁶² Zob. J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 602–605; R. Markiewicz, *Svenssona sprawa polska*, ZNUJ PPWI 2014/126, s. 59; D.K. Gęsicka, *Publiczne udostępnienie utworu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, ZNUJ PPWI 2014/125, s. 35; J. Sieńczyło-Chłabczyk, *Utwory osierocone...*, s. 127; E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 200.

⁶³ M. Jeżewski, *Między wykładnią a tworzeniem prawa przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich [w:] Wykładnia prawa Unii Europejskiej*, red. C. Mik, Toruń 2008, s. 151.

⁶⁴ E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 200.

⁶⁵ E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 200.

Analiza orzecznictwa TS zapadła na tle stosowania dyrektyw z zakresu prawa autorskiego wskazuje na dążenie przez Trybunał Sprawiedliwości do unifikacji określonych pojęć podstawowych. Dodatkowo widoczna jest istotna ciągłość linii orzeczniczej Trybunału Sprawiedliwości, który odwołuje się w wyrokach do wypracowanej we wcześniejszych orzeczeniach linii. Pozwala to na stwierdzenie, że centrum harmonizacji prawa autorskiego w ramach Unii Europejskiej przesunęło się z aktywności legislacyjnej na orzeczniczą. Zjawisko to określa się mianem „harmonizacji przez interpretację”, „potajemnej harmonizacji”⁶⁶ lub „twórczej interpretacji”⁶⁷.

Działalność prawotwórcza przejawia się w nadawaniu autonomicznego znaczenia pojęciom niezdefiniowanym w dyrektywach. Do konstruowanych przez Trybunał Sprawiedliwości autonomicznych pojęć z zakresu prawa autorskiego można zaliczyć w szczególności: „oryginalność”⁶⁸, „publiczne udostępnienie utworu”⁶⁹, „nowa publiczność”⁷⁰.

- **Przesłanka oryginalności utworu** – jest jednym z elementów konstytutywnych pojęcia utworu, niezdefiniowanym w prawie unijnym. W wyroku z 16.07.2009 r. w sprawie Infopaq⁷¹ Trybunał Sprawiedliwości uznał, że pojęcie oryginalności jest autonomicznym pojęciem prawa unijnego w stosunku do wszystkich kategorii utworów. Utwór należy uznać za oryginalny, jeżeli stanowi własną twórczość intelektualną autora, niezależnie od walorów estetycznych, poziomu artystycznego oraz przeznaczenia. Oryginalny znaczy tyle co stanowiący wynik własnej działalności. W orzeczeniu Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!⁷² TS podjął próbę dalszego doprecyzowania definicji oryginalności,

⁶⁶ E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 201.

⁶⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 603.

⁶⁸ Wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq Internationals A/S v. Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465.

⁶⁹ Wyrok TS z 2.06.2005 r., C-89/04, Mediakabel BV v. Commissariaat voor de Media, ECLI:EU:C:2005:348.

⁷⁰ Wyrok TS z 13.02.2014 r., C-466/12, Nils Svensson v. Retriever Sverige AB, ECLI:EU:C:2014:76.

⁷¹ Wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq Internationals A/S v. Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465.

⁷² Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!, ECLI:EU:C:2012:115.

uznając, że możliwość dokonywania przez autora swobodnych twórczych wyborów jest niezbędnym elementem powstania wyniku odznaczającego się oryginalnością⁷³.

- **Publiczne udostępnienie utworu** – z postanowień dyrektywy 2001/29/WE wynika, że publicznym udostępnianiem są wszystkie czynności faktyczne polegające na korzystaniu z utworu, jeżeli są spełnione dwie przesłanki: a) dochodzi do udostępnienia utworu, czyli możliwości zapoznania się z jego treścią, b) udostępnienie ma charakter publiczny, czyli jest skierowane do nieokreślonej liczby odbiorców. W wyroku z 2.06.2005 r. w sprawie *Mediakabel*⁷⁴ Trybunał Sprawiedliwości uznał, że publiczne udostępnianie jest pojęciem autonomicznym prawa UE i oznacza nieokreśloną liczbę potencjalnych odbiorców⁷⁵. Kryterium znacznej liczby osób zostało doprecyzowane w wyroku TS z 7.12.2006 r. w sprawie *SGAE*⁷⁶. Trybunał uznał, że publiczne komunikowanie oznacza pewien próg, co wyklucza z tego pojęcia małą lub nieznaczną liczbę osób. Pojęcie publiczności TS przeciwstawia pojęciu prywatności, uznając, że odtworzenie płyty w czasie niewielkiego przyjęcia urodzinowego nie stanowi publicznego udostępnienia utworu⁷⁷. W wyroku z 15.03.2012 r. w sprawie *Marco del Corso* TS uznał, że pojęcie publicznego udostępnienia nie obejmuje bezpłatnego odtwarzania fonogramu w gabinecie dentystycznym, w ramach wykonywania wolnego zawodu, z korzyścią dla klientów, którzy korzystają z odtworzenia niezależnie od ich woli⁷⁸.
- **Nowa publiczność** – wymóg nowej publiczności, jako istotne kryterium publicznego udostępniania, został skonstruowany przez TS w wyroku z 7.12.2006 r. w sprawie *Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE)*⁷⁹. Trybunał uznał, że osoba prowadząca zakład hotelowy, która dokonuje publicznego udostępnienia, przekazuje utwór nowej publiczności, tzn. publiczności, która nie była brana pod uwagę przez autorów chronionego utworu, wyrażających zgodę na użycie w drodze pierwotnego udostępnienia. W sprawie z 13.02.2014 r. *Svensson*⁸⁰ TS doprecyzował pojęcie nowej publiczności, uznając, że jest to publiczność, która nie została wzięta pod uwagę przez podmiot uprawniony, gdy zezwalał na pierwotne publiczne udostępnienie.

⁷³ Wyrok TS z 1.12.2011 r., C-145/10, *Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH*, ECLI:EU:C:2013:138.

⁷⁴ Wyrok TS z 2.06.2005 r., C-89/04, *Mediakabel BV v. Commissariaat voor de Media*, ECLI:EU:C:2005:348.

⁷⁵ Zob. także: wyrok TS z 14.07.2005 r., C-192/04, *Lagardère Active Broadcast v. Société pour la perception de la rémunération équitable (SPRE)*, ECLI:EU:C:2005:475; wyrok TS z 15.03.2012 r., C-135/10, *Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco del Corso*, ECLI:EU:C:2012:140.

⁷⁶ Wyrok TS z 7.12.2006 r., C-306/05, *Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA.*, ECLI:EU:C:2006:764.

⁷⁷ D.K. Gęsicka, *Publiczne udostępnienie utworu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości...*, s. 35.

⁷⁸ Wyrok TS z 15.03.2012 r., C-135/10, *Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco del Corso*.

⁷⁹ Wyrok TS z 7.12.2006 r., C-306/05, *Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA.*

⁸⁰ Wyrok TS z 13.02.2014 r., C-466/12, *Nils Svensson v. Retriever Sverige AB*.

Interpretacja przepisów unijnych dokonywana przez Trybunał Sprawiedliwości oparta jest na zasadach:

- ➔ autonomicznej i jednolitej wykładni wszystkich przepisów, które nie zawierają wyraźnego odesłania do prawa krajów członkowskich⁸¹;
- ➔ uwzględniania kontekstu i celu regulacji⁸²;
- ➔ maksymalnie zgodnej interpretacji z postanowieniami konwencji międzynarodowych⁸³;
- ➔ zapewnienia stosownego wynagrodzenia autorom za korzystanie z ich dzieł;
- ➔ nadawania szerokiej interpretacji prawom wyłącznym;
- ➔ nadawania ścisłej wykładni ograniczeniom praw autorskich⁸⁴.

W doktrynie przedmiotu podkreśla się, że w coraz większym zakresie orzeczenia TS mają charakter interpretacji twórczej, co oznacza, że Trybunał Sprawiedliwości wykracza poza swe ustawowe kompetencje oraz posługuje się interpretacją swobodną, odchodząc od jednoznacznie rozumianych przepisów prawnych w świetle wykładni językowej na rzecz znaczenia wskazanego regułami funkcjonalnymi pozostającymi w szczególności w zgodzie z założeniami wolnego rynku wewnętrznego i niezakłóconej konkurencji⁸⁵.

4. Prawo autorskie w Polsce

4.1. Prawo autorskie w ujęciu historycznym

Autor i jego dzieło to dwa podstawowe pojęcia, wokół których zbudowana jest koncepcja prawa autorskiego. Ochrona stosunków wynikających ze stworzenia dzieła występowała we wszystkich czasach i we wszystkich kulturach, choć w różnych formach i w różnym zakresie. Prawo autorskie w obecnym kształcie jest stosunkowo nowym osiągnięciem, mającym swój początek na przełomie XIX i XX w. Do tego okresu idea ochrony praw autorskich rozwijała się stosunkowo powoli⁸⁶.

- Powstanie prawa autorskiego w Polsce, rozumianego jako „pewna szczególna samoistna część porządku prawnego, z wyodrębnionym systemem norm prawnych, regulujących stosunki powstające w związku z dokonaniem już

⁸¹ Wyrok TS z 9.11.2000 r., C-357/98 *Yiadom*, ECLI:EU:C:2000:604; wyrok TS z 7.12.2006 r., C-306/05, *Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA*.

⁸² Wyrok TS z 14.07.1998 r., C-341/95, *Gianni Bettati v. Safety Hi-Tech Srl.*, ECLI:EU:C:1998:353; wyrok TS z 19.09.2000 r., C-156/98, *Federal Republic of Germany v. Commission of the European Communities*, ECLI:EU:C:2000:467; wyrok TS z 7.12.2006 r., C-306/05, *Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA*; wyrok TS z 4.10.2011 r. w sprawach połączonych C-403/08 i C-429/08, *Football Association Premier League Ltd. & QC Leisure v. Media Protection Services Ltd.*, ECLI:EU:C:2011:631.

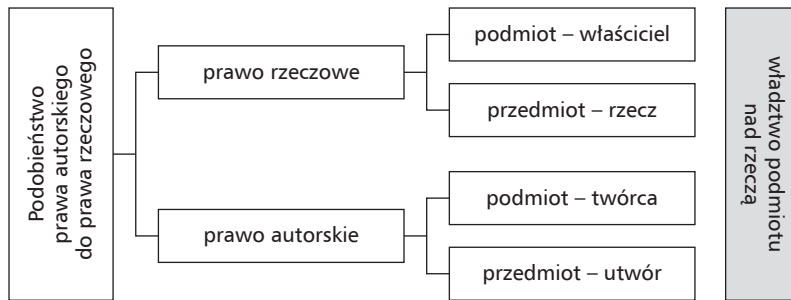
⁸³ Wyrok TS z 6.12.2005 w sprawach połączonych C-453/03, C-11/04, C-12/04, C-194/04, *ABNA Ltd. i in. v. Secretary of State for Health*, ECLI:EU:C:2005:741.

⁸⁴ Wyrok TS z 29.04.2004 r., C-476/01, *Felix Kapper*, ECLI:EU:C:2004:261; wyrok TS z 26.10.2006 r., C-36/05, *Commission of the European Communities v. Kingdom of Spain*, ECLI:EU:C:2006:672.

⁸⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 603.

⁸⁶ L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich: od starożytności do II wojny światowej*, Wrocław 2013, s. 9.

stworzeniem dzieła lub nawet jego tworzeniem⁸⁷, datuje się na początek XX w. Pierwszym aktem prawnym regulującym zagadnienie praw autorskich była ustawa z 29.03.1926 r. o prawie autorskim⁸⁸, która obowiązywała w Polsce do 1952 r. W doktrynie podkreśla się, że ustawa była dziełem oryginalnym, wyrażającym w pełni najnowsze tendencje⁸⁹. Jeden z twórców pierwszej polskiej ustawy autorskiej, F. Zoll, zbudował ją na wzór instytucji własności, która wyposaża właściciela we wszelką władzę nad przedmiotem. Autor uważał, że prawo autorskie ma cechy prawa rzeczowego, a różni się od niego tylko rodzajem przedmiotu, dlatego może być uważane za prawo do rzeczowych podobne, a w szczególności za prawo podobne do własności. W prawie autorskim, podobnie jak w prawie rzeczowym, znalazła swe odzwierciedlenie ta sama myśl przewodnia, tj. pełnia praw twórcy „na przedmiocie”. Ustawodawca wyodrębnił w niej podmiot uprawniony – twórcę, przedmiot prawa – utwór, jak również uregulował zagadnienie praw przyznanych twórcy „na przedmiocie”⁹⁰.

Zasadniczy dla sformułowania istoty prawa autorskiego art. 12 ust. 1 ustawy stanowił, że: „Twórca rozporządza swym dziełem wyłącznie i pod każdym względem: w szczególności rozstrzyga, czy dzieło ma się ukazać, czy ma być odtworzone, rozpowszechnione i w jaki sposób”. Ustawa odstępowała w tym zakresie od utrwalonej tradycji wyliczania uprawnień przysługujących autorowi zgodnie z zasadą, że treść własności nie wyczerpuje się w poszczególnych uprawnieniach, a autor powinien rozporządzać swym dziełem w sposób dowolny. Polska ustawa stanowiła w tym zakresie swoiste *novum*, wychodziła w przyszłość, przewidując możliwość pojawiania się nowych technik w zakresie sposobów korzystania z dzieła i jego rozpowszechniania. Zabezpieczała ponadto interesy twórcy lepiej niż metoda wyliczania uprawnień. W zakresie ochrony osobistej twórcy polska ustawa autorska z 1926 r. była najlepszą z obowiązujących ustaw w Europie⁹¹.

⁸⁷ S. Grzybowski, *Geneza i miejsce prawa autorskiego w systemie prawa* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2003, s. 1.

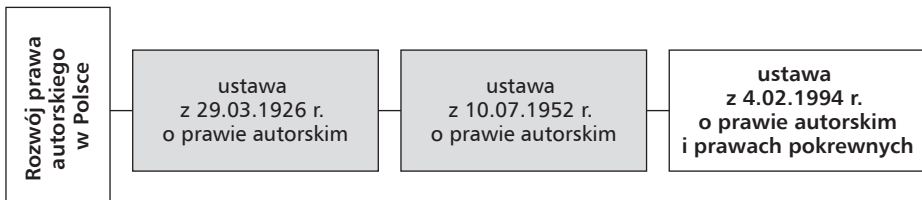
⁸⁸ Dz.U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260 ze zm.

⁸⁹ J. Bleszyński, *Ewolucja i perspektywy rozwoju prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2014/126, s. 6–7; L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich...*, s. 235.

⁹⁰ L. Górnicki, *Prawa na dobrach niematerialnych* [w:] *Synteza prawa polskiego 1918–1939*, red. T. Guz, J. Głuchowski, M.R. Pałubska, Warszawa 2013, s. 355.

⁹¹ L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich...*, s. 273–274.

- Ze względu na zmianę ustroju ustawa z 1926 r. została zastąpiona **ustawą z 10.07.1952 r. o prawie autorskim**⁹². Przepisy nowej ustawy podporządkowane były koncepcjom radzieckim, co przejawiało się m.in. w ograniczeniu praw podmiotowych twórców przez czynnik administracyjny oraz uprzywilejowaniu sektora uspołecznionego. Nowa ustawa oceniana była przez przedstawicieli doktryny negatywnie z uwagi na zbyt dużą fragmentaryczność uregulowań, niedostosowaną do potrzeb obrotu prawnego⁹³.
- W związku z transformacją ustrojową ustawodawca zdecydował się na kompleksową zmianę dotychczas obowiązujących przepisów autorskich. Ustawą z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁹⁴ w sposób całościowy uregulowano problematykę przedmiotu i podmiotu prawa autorskiego, precyzując znaczenie podstawowych pojęć takich jak: utwór, opracowanie, rozpowszechnianie, autorstwo. Ustawa uregulowała pozycję autora, zarząd jego prawami autorskimi i ochronę jego interesów oraz zakres dozwolonego użytku chronionych utworów. W odróżnieniu od poprzedniej ustawy o prawie autorskim z 1952 r., ustawa zawiera także zbiór przepisów dotyczących praw pokrewnych – prawa do artystycznych wykonań, do fonogramów i wideogramów, prawa do nadań, a także prawa do pierwszych wydań oraz wydań naukowych i krytycznych. Ważną część ustawy stanowią przepisy regulujące kwestie ochrony wizerunku i adresata korespondencji, które to zagadnienia *de facto* wykraczają poza zakres faktycznego prawa autorskiego.

⁹² Dz.U. Nr 34, poz. 234.

⁹³ J. Bleszyński, *Nowe prawo autorskie*, PiP 1994/10, s. 3 i n.; S. Grzybowski, *Prawo autorskie w systemie prawa* [w:] S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973, s. 70–71.

⁹⁴ Dz.U. Nr 24, poz. 83.

4.2. Pojęcie, systemy, modele i zasady prawa autorskiego

4.2.1. Pojęcie prawa autorskiego

W literaturze przedmiotu można wskazać następujące definicje prawa autorskiego.

Prawo autorskie
<ul style="list-style-type: none"> ■ „stanowi część praw własności intelektualnej i oznacza w węższym znaczeniu zbiór przepisów wydanych z myślą o ochronie interesów twórców oraz stosunków prawnych związanych z tworzeniem utworów, korzystaniem z nich i ich ochroną; w szerszym znaczeniu pojęcie to obejmuje także regulacje odnoszące się do tzw. praw pokrewnych, a więc praw wyłącznych przyznanych m.in. artystom wykonawcom, producentom fonogramów, nadawcom radiowym i telewizyjnym”⁹⁵; ■ w znaczeniu przedmiotowym to „zespół norm prawnych regulujących stosunki związane z dokonywaniem, eksploatacją i ochroną utworów oraz tzw. prawami pokrewnymi”; w znaczeniu podmiotowym to „zespół osobistych i majątkowych uprawnień związanych z utworem”⁹⁶.

Uzasadnienie ustanowienia praw autorskich znajduje wyraz w teoriach odwołujących się do:

- **względów użytecznych** – ujęcie to zakłada, że zapewnienie przyznania twórcy praw wyłącznych w odniesieniu do rezultatów jego pracy w ustawie stanowi mechanizm stymulujący podmiot do działalności twórczej;
- **włożonej przez twórcę pracy** – teoria ta nawiązuje do koncepcji prawa natury, zgodnie z którą praca uzasadnia przyznanie temu, kto ją świadczył, prawa wyłącznego do jej rezultatu, a tym samym – wyłączenie określonego dobra z powszechnej dostępności, o ile nie narusza to interesu powszechnego;
- **osobowości twórcy** – teoria ta uzasadnia przyznanie prawa autorskiego twórcy potrzebą rozwoju jego osobowości, jak również wynika z faktu, że dzieło jest uzewnętrznieniem indywidualnej osobowości twórcy i z tego tytułu zasługuje na szczególną ochronę;
- **względów ekonomicznych** – celem prawa autorskiego jest ustanowienie mechanizmów zabezpieczających interesy ekonomiczne twórcy⁹⁷.

⁹⁵ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 21.

⁹⁶ A. Szewc [w:] *Leksykon własności przemysłowej i intelektualnej*, red. A. Szewc, Kraków 2003, s. 18.

⁹⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 22–23.

4.2.2. Systemy prawa autorskiego

Systemy prawa autorskiego:

- ➔ romański system *droit morale*;
- ➔ anglosaski system *copyright*.

- W **systemie *droit morale*** – ochrona ustanowiona jest przede wszystkim ze względu na majątkowe i osobiste interesy twórców. Prawo autorskie kształtowane było głównie jako instytucja prawa majątkowego. Idea *droit morale* zwraca uwagę na ochronę wyższych, niemajątkowych interesów autorów, które miały swe źródło w więzi duchowej łączącej twórcę z jego dziełem, tzw. *vinculum spirituale*⁹⁸.
- **Anglosaski model *copyright*** – traktuje prawo autorskie jako zespół uprawnień majątkowych, które służą ochronie interesów uprawnionego twórcy – podmiotu, który stworzył dzieło i jest słabszą stroną w obrocie prawami autorskimi.

4.2.3. Modele prawa autorskiego

Określenie **treść prawa autorskiego** obejmuje zespół wszystkich uprawnień, które powstają ze względu na utwór. W nawiązaniu do konstrukcji treści prawa autorskiego wyróżnia się dwa modele prawa autorskiego:

- ➔ **monistyczny**,
- ➔ **dualistyczny**.

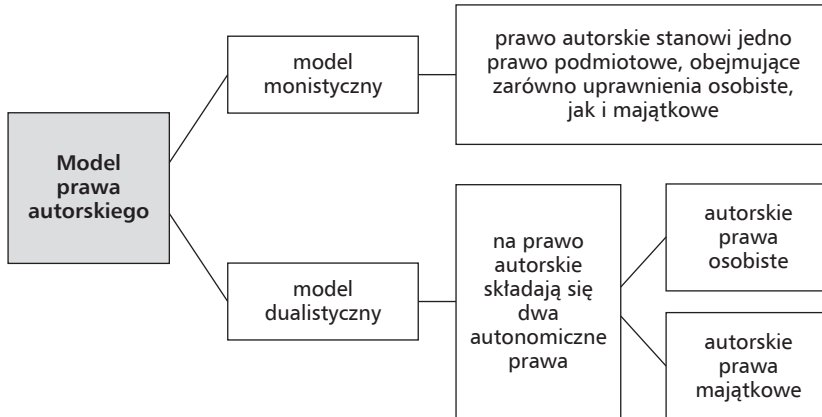
- **Model monistyczny** – zakłada, że prawo autorskie stanowi jedno prawo podmiotowe, obejmujące zarówno uprawnienia osobiste, jak i majątkowe. Ze względu na obecność elementu prawa osobistego prawo autorskie nie może być przeniesione na inne osoby. Konstrukcja monistyczna przyjmuje, że twórczość tworzy podstawy dla uprawnień zarówno o charakterze osobistym, jak i majątkowym. W związku z tym dopuszcza się stosowanie terminu „prawo autorskie” na oznaczenie prawa podmiotowego bezwzględnie, łączącego elementy o charakterze osobistym i majątkowym⁹⁹.
- **Model dualistyczny** – charakteryzuje się wydzieleniem dwóch autonomicznych praw autorskich, tj. autorskich praw osobistych i autorskich praw majątkowych. Odrębność tych praw wynika z ich natury. Prawa majątkowe mogą być przenoszone i są ograniczone w czasie, natomiast prawa osobiste są nieprzenoszalne i nieograniczone w czasie¹⁰⁰. Obecnie obowiązująca ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych przyjęła dualistyczną koncepcję

⁹⁸ L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich...*, s. 217–218.

⁹⁹ Zob. E. Traple, *Autorskie prawa majątkowe* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 141–142; E. Wojnicka, *Ochrona autorskich dóbr osobistych*, Łódź 1997, s. 17; W. Serda, *Droit moral po śmierci twórcy*, ZNUJ PWiOWI 1978/17, s. 75; L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich...*, s. 220.

¹⁰⁰ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 22–23; E. Traple, *Autorskie prawa majątkowe* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13, 2017, s. 142.

prawa autorskiego, wprowadzając *expressis verbis* w art. 16 i 17 pr. aut. dwie grupy praw autorskich – autorskie prawa osobiste i majątkowe, poddając je osobnym reżimom prawnym w obrocie autorskim¹⁰¹.

4.2.4. Zasady prawa autorskiego

W literaturze przedmiotu i orzecznictwie wskazuje się następujące zasady prawa autorskiego¹⁰²:

Zasada ochrony utworów i przedmiotów praw pokrewnych

- ➔ Ochrona prawnoautorska ma zastosowanie do dóbr niematerialnych, istniejących niezależnie od przedmiotu materialnego (tzw. *corpus mechanicum*), na którym dane dobro zostało utrwalone (np. książka, płyta). W odróżnieniu od przedmiotu prawa rzeczowego ochrona prawnoautorska dotyczy nie rzeczy, ale dóbr niematerialnych. Podobieństwo praw rzeczowych do praw na dobrach niematerialnych przejawia się w bezwzględным charakterze obu tych praw. Prawa pokrewne obejmują natomiast:
- prawa artystów wykonawców,
  - prawa do fonogramów,
  - prawa do wideogramów,
  - prawa do nadań programów,
  - prawa do pierwszych wydań oraz wydań naukowych i krytycznych¹⁰³.

¹⁰¹ T. Grzeszak, *Ustawa o prawie autorskim*, PPH 1994/5, s. 3.

¹⁰² Zob.: J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 26–27; J. Barta, *Autorskie prawa majątkowe i ich ochrona*, ZNUJ PWiOWI 1981/25, s. 101; S. Grzybowski, *Przedmiot i podmiot prawa autorskiego* [w:] S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa...*, s. 93; P. Podrecki, *Środki ochrony praw własności intelektualnej*, Warszawa 2010, s. 31; wyrok SN z 25.11.1999 r., II CKN 573/98, LEX nr 145313.

¹⁰³ M. Poźniak-Niedzielska, *Treść prawa autorskiego* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu*, red. M. Poźniak-Niedzielska, Bydgoszcz–Warszawa–Lublin 2007, s. 16.

Zasada ustalenia utworu
<p>➔ Korzystanie z praw autorskich i ich wykonywanie nie wymaga spełnienia żadnych formalności (np. oznaczeń na egzemplarzu utworu, umieszczania noty o prawach autorskich, rejestracji). Wystarczy ustalenie utworu, które polega na jego uzewnętrznieniu, tj. zapoznaniu się z tworem osób trzecich, innych niż twórca. Dla prawa autorskiego fizyczne ustalenie utworu pozostaje bez znaczenia. Materialna postać utworu nie jest potrzebna do istnienia samego utworu i nie jest elementem pojęcia utworu. Ochrona prawnoautorska nie obejmuje przedmiotu – nośnika – na którym utwór został ustalony (wyrok SN z 15.11.2012 r., V CSK 545/11, LEX nr 1276237).</p>
Zasada autorskich praw osobistych
<p>➔ Autorskie prawa osobiste są to prawa niezbywalne, zaliczane do praw o charakterze niemajątkowym oraz bezwzględnym, tzn. są skuteczne <i>erga omnes</i>. Są ściśle związane z osobą twórcy – nieprzenoszalne, niezbywalne i niepodlegające zrzeczeniu się. W zakresie autorskich praw osobistych twórca przysługuje w szczególności prawo do autorstwa utworu, oznaczenia utworu swoim nazwiskiem, integralności, decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności (art. 16 pr. aut.).</p>
Zasada autorskich praw majątkowych
<p>➔ Autorskie prawa majątkowe są to uprawnienia, których realizacja ma na celu zaspokojenie ekonomicznych interesów twórcy. Z reguły obejmuje prawo do korzystania z utworu, rozporządzania utworem na wszystkich polach eksploatacji, wynagrodzenia za korzystanie z utworu (art. 17 pr. aut.).</p>
Zasada zróżnicowanego zakresu ochrony autorskich praw majątkowych
<p>➔ Najszersza ochrona dotyczy utworów, gdyż przepisy ustawy zakazują wkroczenia w prawa autorskie bez zezwolenia. Ochrona praw autorskich służy twórcy w stosunku do każdego, kto prawa te narusza. Wykorzystanie dzieła bez zgody autora stanowi naruszenie jego autorskich praw majątkowych. Węższa ochrona dotyczy przedmiotów praw pokrewnych i odnosi się wyłącznie do określonych pól eksploatacji wskazanych w ustawie.</p>
Zasada dozwolonych ograniczeń prawa autorskiego
<p>➔ Autorskie prawa majątkowe nie dają uprawnionemu pełnej wyłączności prawnej w zakresie korzystania z utworu. Ograniczenia autorskich praw majątkowych dotyczą przede wszystkim instytucji dozwolonego użytku publicznego i prywatnego. Ograniczenia praw autorskich i pokrewnych powinny być stosowane w określonych, szczególnych przypadkach i nie mogą naruszać normalnego wykorzystania dzieła, jak również powodować nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich.</p>

Zasada odpowiedzialności cywilnej i karnej z tytułu naruszenia praw autorskich
➔ Z tytułu naruszenia wyłącznych praw do utworu wynika odpowiedzialność karna, jak również uprawnionemu przysługują roszczenia cywilnoprawne, mające na celu ochronę jego praw.
Zasada zakresu terytorialnego ochrony
➔ Ochrona praw autorskich i praw pokrewnych ma charakter terytorialny, tzn. ma zastosowanie wyłącznie na terytorium Polski. Oznacza to, że ochrona polskich utworów za granicą unormowana jest w ustawodawstwach poszczególnych państw, co wynika m.in. z zapisów konwencji berneńskiej oraz zawartych przez Polskę umów międzynarodowych.

5. Literatura

- Barcz J., *Prawo Unii Europejskiej. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2006
- Barta J., *Autorskie prawa majątkowe i ich ochrona*, ZNUJ PWiOWI 1981/25
- Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2016
- Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie. Umowy międzynarodowe i prawo Unii Europejskiej*, t. 2, Warszawa 2005
- Bleszyński J., *Ewolucja i perspektywy rozwoju prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2014/126
- Bleszyński J., *Konwencja berneńska a polskie prawo autorskie*, Warszawa 1979
- Bleszyński J., *Nowe prawo autorskie*, PiP 1994/10
- Bleszyński J., *Prawo autorskie*, Warszawa 1983
- Bogsch A., *The Law of Copyright Under The Universal Convention*, New York 1972
- Czajka D., *Ochrona praw twórców i producentów. Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2010
- Czapliński W., *Swobodny przepływ towarów [w:] Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, red. J. Barcz, Warszawa 2003
- Czapliński W., *Zakaz praktyk ograniczających konkurencję [w:] Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, red. J. Barcz, Warszawa 2003
- Dynia A., *Bezpośrednia skuteczność dyrektyw*, ZNUR Seria Prawnicza 2003/7
- Emmert F., Morawiecki M., *Prawo europejskie*, Warszawa 2000
- Gęsicka D.K., *Publiczne udostępnienie utworu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, ZNUJ PPWI 2014/125
- Gęsicka D.K., *Wykładnia pojęć w prawie autorskim*, ZNUJ PPWI 2012/117
- Górnicki L., *Prawa na dobrach niematerialnych [w:] Synteza prawa polskiego 1918–1939*, red. T. Guz, J. Głuchowski, M.R. Pałubska, Warszawa 2013
- Górnicki L., *Rozwój idei praw autorskich: od starożytności do II wojny światowej*, Wrocław 2013
- Graś A., *Europejskie Prawodawstwo Wspólnotowe*, PPE 1996/1
- Grzeszak T., *Ustawa o prawie autorskim*, PPH 1994/5
- Grzybowski S., *Geneza i miejsce prawa autorskiego w systemie prawa [w:] System prawa prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2001
- Grzybowski S., *Prawo autorskie w systemie prawa [w:] S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973
- Jankowska M., *Czy w świetle konwencji berneńskiej autorem może być tylko osoba fizyczna?*, ZNUJ PPWI 2010/107
- Jeżewski M., *Między wykładnią a tworzeniem prawa przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich [w:] Wykładnia prawa Unii Europejskiej*, red. C. Mik, Toruń 2008
- Kamiński I.C., *Prawo pochodne Unii Europejskiej*, Warszawa 2005

- Kenig-Witkowska M.M., Łazowski A., Źródła prawa Unii Europejskiej [w:] M.M. Kenig-Witkowska, A. Łazowski, R. Ostrihansky, *Prawo instytucjonalne Unii Europejskiej*, Warszawa 2015
- Kolasiński M., *Wspólnotowe prawo konkurencji* [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej. Zarys wykładu*, red. J. Galster, Toruń 2006
- Kolasiński M.K., *Licencje przymusowe we wspólnotowym prawie konkurencji – Glosa do orzeczenia TS z 29.04.2004 r. w sprawie C-418/01 IHS Health*, „Glosa” 2007/1
- Leputa D., Wróbel W., Zelek M., *Rys historyczny i źródła prawa własności intelektualnej* [w:] *Prawo własności intelektualnej. Repetytorium*, red. M. Załucki, Warszawa 2010
- Markiewicz R., *Svenssona sprawa polska*, ZNUJ PPWI 2014/126
- Matlak A., *Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych*, ZNUJ PPWI 2010/108
- Podrecki P., *Środki ochrony praw własności intelektualnej*, Warszawa 2010
- Ricketstone S., Ginsburg J., *The Berne Convention: Historical and institutional aspects* [w:] *International Intellectual Property. A Handbook of Contemporary Research*, red. D.J. Gervais, Northampton 2015
- Serda W., *Droit moral po śmierci twórcy*, ZNUJ PWiOWI 1978/17
- Sieńczyło-Chlabicz J., *Utwory osierocone – propozycje nowelizacji prawa autorskiego*, ZNUJ PPWI 2014/126
- Skibińska E., *Prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2009
- Śledzińska-Simon A., *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2011/2
- Targosz T., *Miejsce Porozumienia w sprawie handlowych aspektów własności intelektualnej (TRIPS) w prawie polskim*, KPP 2005/3
- Traple E., *Autorskie prawa majątkowe* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2017
- Traple E., *Harmonizacja prawa autorskiego w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości*, ZNUJ PPWI 2014/126
- Witkowska-Chrzczonowicz K., *Swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału* [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej. Zarys wykładu*, red. J. Galster, Toruń 2006
- Wojnicka E., *Ochrona autorskich dóbr osobistych*, Łódź 1997

6. Wybrane orzeczenia sądowe

Orzeczenia sądów polskich

- Wyrok SN z 25.11.1999 r., II CKN 573/98, LEX nr 145313
- Wyrok NSA z 8.02.2006 r., II GSK 54/05, ONSAiWSA 2006/4, poz. 96

Orzeczenia sądów europejskich

- Wyrok TS z 13.02.2014 r., C-466/12, Nils Svensson v. Retriever Sverige AB, ECLI:EU:C:2014:76
- Wyrok TS z 1.12.2011 r., C-145/10, Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH, ECLI:EU:C:2013:138
- Wyrok TS z 15.03.2012 r., C-135/10, Società Consortile Fonografici (SCF) v. Marco del Corso, ECLI:EU:C:2012:140
- Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!, ECLI:EU:C:2012:115
- Wyrok TS z 4.10.2011 r. w sprawach połączonych C-403/08 i C-429/08, Football Association Premier League Ltd. & QC Leisure v. Media Protection Services Ltd., ECLI:EU:C:2011:631
- Wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq Internationals A/S v. Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465
- Wyrok TS z 13.11.2008 r., C-324/07, Coditel Brabant SA v. Commune d’Uccle i Région de Bruxelles-Capitale, ECLI:EU:C:2008:621
- Wyrok TS z 17.09.2007 r., T-201/04, Microsoft Corp. v. Commission of European Communities, ECLI:EU:T:2007:289
- Wyrok TS z 7.12.2006 r., C-306/05, Sociedad de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA, ECLI:EU:C:2006:764
- Wyrok TS z 26.10.2006 r., C-36/05, Commission of the European Communities v. Kingdom of Spain, ECLI:EU:C:2006:672

- Wyrok TS z 12.09.2006 r., C-479/04, Laserdisken ApS v. Kulturministeriet, ECLI:EU:C:2006:549
- Wyrok TS z 6.12.2005 r. w sprawach połączonych C-453/03, C-11/04, C-12/04, C-194/04 ABNA Ltd. i in. v. Secretary of State for Health, ECLI:EU:C:2005:741
- Wyrok TS z 14.07.2005 r., C-192/04, Lagardère Active Broadcast v. Société pour la perception de la rémunération équitable (SPRE), ECLI:EU:C:2005:475
- Wyrok TS z 30.06.2005 r., C-28/04, Tod's v. Heyraud SA, ECLI:EU:C:2005:418
- Wyrok TS z 2.06.2005 r., C-89/04, Mediakabel BV v. Commissariaat voor de Media, ECLI:EU:C:2005:348
- Wyrok TS z 29.04.2004 r., C-418/01, IMS Health GmbH & Co. OHG v. NDC Health GmbH & Co. KG, ECLI:EU:C:2004:257
- Wyrok TS z 29.04.2004 r., C-476/01, Felix Kapper, ECLI:EU:C:2004:261
- Wyrok TS z 6.06.2002 r., C-360/00, Land Hessen v. G. Ricordi & Co. Bühnen und Musicverlag GmbH, ECLI:EU:C:2002:346
- Wyrok TS z 9.11.2000 r., C-357/98, Yiadom, ECLI:EU:C:2000:604
- Wyrok TS z 19.09.2000 r., C-156/98, Federal Republic of Germany v. Commission of the European Communities, ECLI:EU:C:2000:467
- Wyrok TS z 22.09.1998 r., C-61/97, Af Danske Videogramdistributører v. Laserdisken, ECLI:EU:C:1998:422
- Wyrok TS z 14.07.1998 r., C-341/95, Gianni Bettati v. Safety Hi-Tech Srl, ECLI:EU:C:1998:353
- Wyrok TS SPI z 12.06.1997 r., T-504/93, Tiercé Ladbroke SA v. Commission of the European Communities, ECLI:EU:T:1997:84
- Wyrok TS z 6.04.1995 r. w sprawach połączonych C-241/91 i C-242/91, Radio Telefis Eireann & Independent Television Publications Ltd v. Commission of the European Communities & Magill TV Guide Ltd, ECLI:EU:C:1995:98
- Wyrok TS z 20.10.1993 r. w sprawach połączonych C-92/92 i C-362/92, Phil Collins v. Imtrat Handels GmbH, ECLI:EU:C:1993:847
- Wyrok TS z 19.11.1991 r. w sprawach połączonych C-6/90 i C-9/90, Andrea Francovich and Danila Bonifaci and others v. Italian Republic, ECLI:EU:C:1991:428

Rozdział II

Utwór jako przedmiot prawa autorskiego

§ 1. Źródła prawa

1.1. Akty prawa międzynarodowego

- Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu 24.07.1971 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474)
- Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim, sporządzony w Genewie dnia 20.12.1996 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)

1.2. Akty prawa unijnego

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 96/9/WE z 11.03.1996 r. w sprawie ochrony prawnej baz danych (Dz.Urz. WE L 77, s. 20)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z 23.04.2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (wersja skodyfikowana) (Dz.Urz. UE L 111, s. 16)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/116/WE z 12.12.2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 372, s. 12 ze zm.)

1.3. Akty prawa polskiego

- Art. 1–7 ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 880 ze zm.)

2. Pojęcie utworu w prawie polskim

Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (art. 1 ust. 1 pr. aut.).

Przedmiotem prawa autorskiego jest utwór. Pojęcie to odnosi się do dobra niematerialnego, nazywanego także dobrem duchowym, intelektualnym, umysłowym¹. Stosowane określenia wskazują na niewidzialną, duchową naturę utworu, która nie może być odbierana zmysłami. Oznacza to, że utwór przybiera konstrukcję myśli i wyobrażeń w oderwaniu od przedmiotu fizycznego, w którym konstrukcja ta zostaje ustalona. Aby utwór mógł być odebrany, tj. podlegać percepcji zmysłów, musi przybrać materialną postać, jak np. książka, CD, obraz, niemniej jednak dla prawa autorskiego fizyczne ustalenie utworu pozostaje bez znaczenia. Materialna postać utworu nie jest potrzebna do istnienia samego utworu i nie jest elementem pojęcia utworu. **Ochrona prawnoautorska nie obejmuje przedmiotu – nośnika – na którym utwór został ustalony** (wyrok SN z 15.11.2012 r., V CSK 545/11, LEX nr 1276237). W literaturze przedmiotu zamiennie stosuje się terminy „utwór” i „dzieło”.

Utwór
<ul style="list-style-type: none"> ➔ schematyczny przedmiot intencjonalny, który źródło swego istnienia ma w szczególnych aktach świadomości człowieka; dobro niematerialne, które powinno być odróżnione od przedmiotu materialnego (obraz, książka, zapis nutowy), na którym został utrwalony²; ➔ twór ducha ludzkiego, pojęty jako konstrukcja myśli i wyobrażeń, w oderwaniu od przedmiotu fizycznego, w którym została ustalona³; ➔ dobro niematerialne, niezależne od przedmiotu, za pośrednictwem którego może dojść do zapoznania się z nim⁴; ➔ kreacyjny, subiektywnie nowy, oryginalny wytwór intelektu, wywołany niepowtarzalną osobowością twórcy, który – wykonany przez kogoś innego – wyglądałby inaczej (wyrok SN z 5.07.2002 r., III CKN 1096/00, LEX nr 81369).

Definicja utworu jako przedmiotu prawa autorskiego składa się z dwóch części. W art. 1 ust. 1 pr. aut. ustawodawca zawarł syntetyczną definicję utworu, natomiast w ust. 2 wskazał przykładowy katalog utworów, jak np. utwory wyrażone słowem,

¹ Zob. A. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 37; D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 22; S. Ritterman, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Kraków 1937, s. 2.

² A. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 37.

³ S. Ritterman, *Komentarz do ustawy...*, s. 2.

⁴ J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, Warszawa 1988, s. 29.

plastyczne, muzyczne, fotograficzne, lutnicze. Konstrukcja taka ułatwia korzystanie z ustawy, wskazując **najczęściej występujące w obrocie** rodzaje utworów.

Przyjmując wyraźne rozróżnienie utworu od jego przedmiotu fizycznego, na którym utwór został ustalony, ochrona utworu może być realizowana w trzech płaszczyznach:

- w odniesieniu do **rzeczy, na której utwór został utrwalony** (problematyka wyczerpania prawa autorskiego);
- w odniesieniu do **formy wyrażenia** – ochrona elementów utworu, które są bezpośrednio prezentowane odbiorcy;
- w odniesieniu do **sfery treści ponadznakowych** – ochrona elementów utworu, które w nim bezpośrednio nie występują, ale mogą być konstruowane na podstawie utworu (problematyka dzieł zależnych)⁵.

3. Pojęcie utworu w prawie unijnym

Obowiązujące dyrektywy z zakresu prawa autorskiego nie definiują pojęcia utworu i przesłanek uznania wytworu za utwór. Analiza treści dyrektyw unijnych wykazuje, że tylko w odniesieniu do baz danych, programów komputerowych i fotografii ustawodawca unijny wskazał, że utwory te podlegają ochronie, gdy są oryginalne, tzn. stanowią własną indywidualną twórczość autora, odzwierciedlającą jego osobowość, nie biorąc pod uwagę innych kryteriów, jak treść i cel utworu. Powyższe wskazuje, że ustawodawca unijny dokonał ograniczonej – do wskazanych rodzajów utworów – harmonizacji przesłanek ochrony na jej minimalnym poziomie⁶. Trybunał Sprawiedliwości w orzecznictwie rozciągnął wymóg własnej intelektualnej twórczości także na inne rodzaje utworów, tworząc w ten sposób jednolite **kryterium „własnej intelektualnej twórczości”**.

Brak zdefiniowania pojęcia utworu na gruncie przepisów prawa unijnego sprawił, że zasadniczą rolę w procesie harmonizacji przepisów z zakresu prawa autorskiego, poprzez dokonywanie interpretacji podstawowych pojęć, przejął Trybunał Sprawiedliwości. W literaturze przedmiotu zauważa się, że orzecznictwo TS wykracza poza przyznane mu kompetencje jednolitej interpretacji dyrektyw na rzecz tworzenia nowych definicji, które z dyrektyw nie wynikają, przejmując funkcje prawotwórcze. Kwestionuje się wiążący charakter wyroków TS w zakresie stosowania kryterium „własnej intelektualnej twórczości” do wszystkich rodzajów utworów. Niezależnie od krytyki twórczej interpretacji dokonywanej przez Trybunał, konsekwentnie posługuje się on liberalną przesłanką ochrony w postaci „własnej intelektualnej twórczości”, pozostawiając jednocześnie kwestię oceny tej przesłanki sądom krajowym⁷.

⁵ Zob. szerzej: A. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 38.

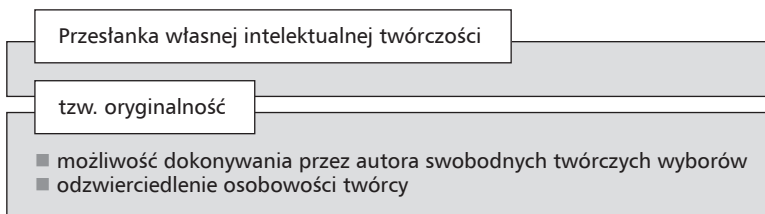
⁶ D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 40.

⁷ Zob. szerzej: J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 43–47; D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 40; E. Traple, *Harmonizacja prawa autorskiego...*, s. 202–207.

3.1. Własna intelektualna twórczość jako przesłanka uznania wytworu intelektualnego za utwór

Unijne kryterium „własnej intelektualnej twórczości” stanowi odpowiednik polskiego kryterium „działalności twórczej”. Cecha „własna intelektualna twórczość” jest utożsamiana z pojęciem oryginalności. Na przesłankę oryginalności Trybunał Sprawiedliwości zwrócił uwagę po raz pierwszy w wyroku z 16.07.2009 r. w sprawie Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening⁸, uznając, że **prawo autorskie może znajdować zastosowanie jedynie w stosunku do przedmiotu, który jest oryginalny w tym sensie, że stanowi własną twórczość intelektualną jego autora** i taki próg powinien być stosowany do wszystkich utworów. Termin „oryginalność” jest doprecyzowany poprzez uznanie, że chodzi o „odzwierciedlenie osobowości twórcy”.

Można zauważyć, że Trybunał Sprawiedliwości w orzecznictwie konsekwentnie podtrzymuje pogląd wyrażony w sprawie Infopaq. W wyroku z 22.12.2010 r. w sprawie BSA v. Ministerstvo kultury Trybunał stwierdził, że prawo autorskie chroni własną intelektualną twórczość, która wyraża się choćby w minimalnym zakresie swobody podejmowania decyzji o kształcie dzieła. W wyroku w sprawie Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!⁹. Trybunał Sprawiedliwości podjął próbę doprecyzowania pojęcia oryginalności, uznając, że możliwość dokonywania przez autora swobodnych twórczych wyborów jest niezbędnym elementem powstania wyniku odznaczającego się oryginalnością¹⁰. Cecha własnej intelektualnej twórczości może wyrażać się w wyborze układu i połączenia słów w tekście, co stanowi odzwierciedlenie osobowości twórcy, jego twórczej inwencji. Podobnie w wyroku z 1.12.2011 r. w sprawie Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że dokonanie przez autora różnych wyborów w zakresie fotografii portretowej (wybór inscenizacji, pozy osoby portretowanej, oświetlenia) może odcisnąć w tworzonym dziele osobisty charakter twórcy. Dokonywanie swobodnych twórczych wyborów – jako zaznaczenie w dziele osobistego charakteru twórcy – ma zastosowanie także do baz danych¹¹.

⁸ Wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq Internationals A/S v. Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465.

⁹ Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!, ECLI:EU:C:2012:115.

¹⁰ Wyrok TS z 1.12.2011 r., C-145/10, Eva-Maria Painer v. Standard Verlags GmbH, ECLI:EU:C:2013:138.

¹¹ Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd v. Yahoo!, ECLI:EU:C:2012:115.

Trybunał Sprawiedliwości konsekwentnie przyjmuje, że **oryginalność utworu jest jednym z elementów konstytutywnych pojęcia utworu**, niezdefiniowanym w prawie unijnym. Pojęcie oryginalności jest zatem autonomicznym pojęciem prawa unijnego w stosunku do wszystkich kategorii utworów¹². **Utwór należy uznać za oryginalny, jeżeli stanowi własną twórczość intelektualną autora, niezależnie od walorów estetycznych, poziomu artystycznego oraz przeznaczenia.** Oryginalny oznacza tyle co wkład do utworu stanowiący wynik własnej działalności twórcy. Trybunał Sprawiedliwości w orzecznictwie stwierdził, że przy stwierdzeniu istnienia utworu bez znaczenia pozostaje:

- wartość estetyczna utworu, poziom artystyczny i przeznaczenie utworu¹³;
- nakład pracy i umiejętności twórcy¹⁴;
- elementy składowe dzieła, których sposób wyrażenia jest podyktowany ich funkcją techniczną¹⁵.

Trybunał Sprawiedliwości przyjmuje jednolitą przesłankę dla stwierdzenia istnienia dzieła, definiując ją jako „własna intelektualna twórczość”. Dotychczasowe orzecznictwo przesądza, że dla przyjęcia ochrony prawnoautorskiej konieczna jest swoboda podejmowania decyzji o kształcie dzieła, natomiast do sądów krajowych należy ocena, jakiego progu oryginalności w wyborze twórcy należy wymagać. Dokonując analizy orzecznictwa TS, można stwierdzić, że unijne kryterium własnej intelektualnej twórczości, podobnie jak jego polski odpowiednik – działalność twórcza, stanowią pojęcia niedookreślone. W tym sensie unijne kryterium nie modyfikuje i nie ułatwia weryfikowania spełniania cech utworu przez określony wytwór intelektualny na gruncie prawa polskiego¹⁶. Dla interpretacji wymogów istnienia utworu na gruncie prawa polskiego rozstrzygnięcia Trybunału Sprawiedliwości mogą odgrywać znaczenie w zakresie, w jakim np. uznano, że gdy nieistotna część utworu zostanie wykorzystana, to nie można, powołując się na zasadę *de minimis*, odmówić ochrony, jeżeli tylko ta część ma cechę własnej intelektualnej twórczości. Należy przypuszczać, że orzecznictwo TS w przyszłości będzie odgrywać coraz istotniejszą rolę dla wykładni pojęcia utworu w doktrynie i orzecznictwie polskim.

¹² Wyrok TS z 16.07.2009 r., C-5/08, Infopaq Internationals A/S v. Danske Dagblades Forening, ECLI:EU:C:2009:465.

¹³ Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!; wyrok TS z 22.12.2010 r., C-393/09, Bezpečnostni softwarová – Svaz softwarové ochrany v. Ministerstvo kultury, ECLI:EU:C:2010:816.

¹⁴ Wyrok TS z 1.03.2012 r., C-604/10, Football Dataco Ltd i in. v. Yahoo!.

¹⁵ Wyrok TS z 22.12.2010 r., C-393/09, Bezpečnostni softwarová – Svaz softwarové ochrany v. Ministerstvo kultury.

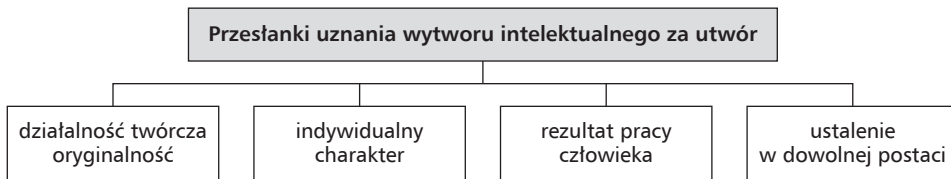
¹⁶ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 44.

4. Przesłanki uznania wytworu intelektualnego za utwór

Utwór, aby mógł powstać oraz istnieć jako dobro niematerialne w rozumieniu prawa autorskiego, musi spełniać łącznie następujące cechy:

- ➔ być przejawem działalności twórczej;
- ➔ mieć indywidualny charakter;
- ➔ być rezultatem pracy człowieka (twórcy),
- ➔ zostać ustalony w dowolnej postaci.

Zasadniczy ciężar konstrukcji znaczenia poszczególnych elementów definicji utworu spoczywa na orzecznictwie sądowym (wyrok SA w Krakowie z 30.12.2014 r., I ACa 1433/14, LEX nr 1651904).

4.1. Działalność twórcza (oryginalność)

Z definicji utworu zamieszczonej w art. 1 ust. 1 pr. aut. wynika, że powinien on stanowić przejaw działalności twórczej. Stwierdzenie, że utwór jest przejawem „działalności twórczej”, oznacza, że dzieło stanowi rezultat działalności o charakterze kreacyjnym. Twórczość jest zatem głównie projekcją wyobraźni, rozumianą jako *creatio ex nihilo*. Samo **pojęcie twórczości** nie jest na ogół definiowane, natomiast **jest zazwyczaj przeciwstawiane pracy wymagającej do osiągnięcia rezultatu określonej sprawności i umiejętności, i której rezultat da się z góry przewidzieć jako mający charakter powtarzalny. W doktrynie twórczość jest traktowana jako przeciwieństwo naśladownictwa lub mechanicznego stosowania pewnych reguł**¹⁷. Przesłanka ta, niekiedy określana jako przesłanka **oryginalności** utworu, jest zrealizowana wówczas, gdy istnieje subiektywnie nowy wytwór intelektu (wyrok SA w Poznaniu z 7.11.2007 r., I ACa 800/07, LEX nr 370747).

Działalnością twórczą jest działalność, której rezultatem jest wytwór intelektualny uznany za nowy, wzbogacający istniejący stan rzeczy¹⁸. Nie stoi przy tym na przeszkodzie twórczemu działaniu wykorzystanie elementów powszechnie znanych czy ogólnie dostępnych, jednak pod warunkiem, że ich segregacja, wybór, sposób przedstawienia ma znamiona oryginalności (wyrok SN z 25.01.2006 r., I CK 281/05, OSNC 2006/11, poz. 286). Z twórczością mamy do czynienia zawsze, gdy

¹⁷ J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, 1988, s. 31–32.

¹⁸ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 22.

w grę wchodzi wysiłek intelektualny, uwieńczony powstaniem określonego rezultatu, jeżeli nie polega on na odtworzeniu istniejącego już wytworu¹⁹.

Nie stanowi przejawu działalności twórczej wprowadzenie do utworu będącego podręcznikiem akademickim poprawek niemających charakteru merytorycznego, a jedynie będących poprawkami stylistycznymi czy korektorskimi (wyrok SN z 7.11.2003 r., V CK 391/02, OSNC 2004/12, poz. 203).

Za rezultat twórczości nie można uznać obiektów powstających całkowicie jako rezultat przypadku. Oznacza to, że twórca powinien mieć władztwo nad utworem w tym znaczeniu, że utwór powinien wyrażać jego sposób widzenia lub ujęcia, tj. wyrażać piętno osobowości twórcy²⁰.

Z punktu widzenia wykorzystywania rezultatów cudzej twórczości wyodrębnia się utwory:

- ➔ samoistne,
- ➔ niesamoistne.

Utwór samoistny	jest to utwór, który nie zawiera twórczych elementów pochodzących z dzieł innego autora.
Utwór niesamoistny	jest to utwór, który zawiera twórcze elementy pochodzące z dzieł innego autora.

Do utworów samoistnych zalicza się kategorię **dzieł inspirowanych**. W utworze inspirowanym zaczerpnięty zostaje wątek cudzego utworu, powstaje jednak utwór mający cechy twórczości samodzielnej²¹. Kryterium rozgraniczającym dzieła inspirowane od dzieł zależnych jest twórcze przetworzenie elementów dzieła inspirowanego tak, że o charakterze dzieła inspirowanego decydują już jego własne, indywidualne cechy (wyrok SN z 23.06.1972 r., I CR 104/72, LEX nr 63572). Na egzemplarzach dzieła inspirowanego nie trzeba umieszczać twórcy ani tytułu dzieła, z którego zaczerpnięto inspirację²².

Do utworów niesamoistnych zalicza się **dzieła zależne i dzieła z zapożyczeniami**.

- **Dzieło zależne** – jest to utwór, który zawiera wkład twórczy autora, jednak w istotnym zakresie przejmuje elementy twórcze z cudzego utworu²³. Dzieła zależne zwane są opracowaniami. Przykładem dzieła zależnego jest tłumaczenie utworu, stworzenie scenariusza filmowego na podstawie powieści.
- **Dzieło z zapożyczeniami** – jest to utwór, w którym elementy twórcze przejęte z cudzego utworu nie mają istotnego znaczenia. Przykładem zapożyczeń są cytaty o charakterze piśmienniczym.

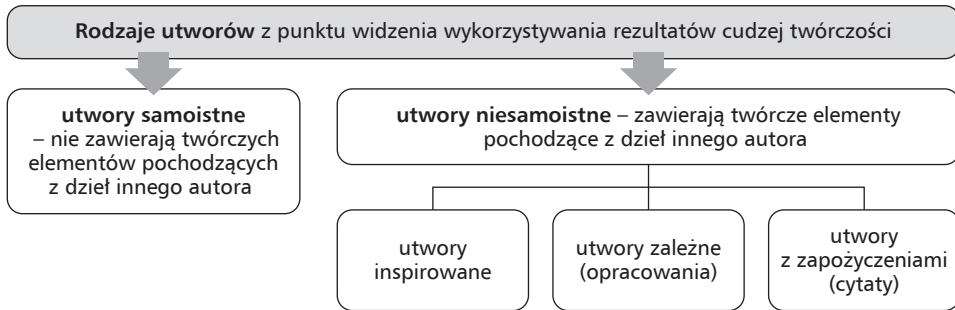
¹⁹ K. Szczepanowska-Kozłowska, *Glosa do wyroku SN z 27.02.2009 r., V CSK 337/08*, OSP 2010/3, s. 33.

²⁰ J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, 1988, s. 34.

²¹ J.M. Doliński, *Utwór inspirowany w prawie autorskim*, ZNUJ 2001/4, s. 5 i n.

²² A. Orył, *Utwór inspirowany jako rodzaj utworu samoistnego*, „Edukacja Prawnicza” 2008/1, s. 34.

²³ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 41.

4.1.1. Inne cechy działalności twórczej

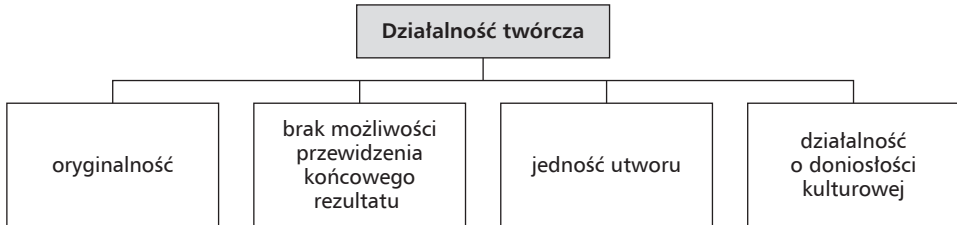
W doktrynie i judykaturze wykazuje się następujące **cechy działalności twórczej**.

- **Brak możliwości przewidzenia końcowego rezultatu** – Sąd Najwyższy w wyroku z 12.03.2010 r. podkreślił, że praca twórcza cechuje się tym, że jej rezultat jest niepewny (II FSK 1791/08, LEX nr 595971). Nieprzewidywalność tworzenia nie może jednak stanowić bezwzględnego warunku tworzenia. Wskazaną cechę należy rozumieć jako próbę wyróżnienia działalności twórczej od czynności nieprowadzących do powstania utworu. Działania podejmowane rutynowo, w sposób powtarzalny, prowadzą do z góry zakładanego celu. W tym znaczeniu działalność twórczą, na tle czynności schematycznych, wyróżnia niepewność rezultatu. Zagadnienie relacji twórczości autorskiej i technicznej zostało także omówione w wyroku SN z 25.01.2006 r. Sąd uznał, że cechą pracy o charakterze technicznym jest przewidywalność i powtarzalność, natomiast proces tworzenia utworu charakteryzuje się tym, że rezultat podejmowanego działania stanowi projekcję wyobraźni osoby, od której pochodzi, i jest nieprzewidywalny (I CK 281/05, OSNC 2006/11, poz. 186).
- **Jedność utworu** – cecha ta odnosi się do utworów piśmienniczych i zakłada, że części składowe tworzą spójną całość. Przesłanka ta eliminuje przypadkowe zestawienie słów czy zwykłe rozmowy towarzyskie. Wymóg jedności co do stylu i ujęcia utworu zakłada istnienie spójności wynikającej z odpowiedniego doboru, ukształtowania i ułożenia jego elementów. Chodzi zatem o to, aby części składowe razem ujmowane nie stanowiły pewnej sumy, ale tworzyły jednolitą kompozycję²⁴.
- **Doniosłość kulturowa** – rozumiana jako oddziaływanie dzieła na stan szeroko rozumianej kultury społeczeństwa. Cecha ta oznacza, że ochrona prawnoautorska powinna dotyczyć jedynie dzieł o określonej istotności dla rozwoju społeczeństwa²⁵. Kryterium to można sprowadzić do stwierdzenia, iż działalność twórczą powinna cechować innowacyjność, artyzm. Konsekwencją stosowania tego kryterium do oceny twórczości mogłoby być zawężenie ochrony i eliminacja dzieł mających charakter utylitarny. Krytycy tej koncepcji wykazują

²⁴ D. Flisak, *Utwór multimedialny w prawie autorskim*, Warszawa 2008, s. 55.

²⁵ W. Machała, *Utwór – przedmiot prawa autorskiego*, Warszawa 2013, s. 151.

wysoki stopień ocenności spełnienia przez dzieło kryteriów ochronnych, jak również różnicowanie dzieł według ich wartości i przeznaczenia, co pozostaje w sprzeczności z wyrażonym przez ustawodawcę zakazem.

4.1.2. Subiektywna nowość

W ostatnich latach przedstawiciele doktryny zwrócili uwagę na nowe, dodatkowe cechy działalności twórczej. Wskazuje się, że cechą procesu twórczego jest to, aby był on subiektywnie nowy dla samego twórcy. Badanie tej przesłanki powinno polegać na stwierdzeniu u autora dzieła aktywności o charakterze tworzenia, dla którego niezbędne jest, aby w przekonaniu twórcy doprowadził on do powstania wytworu będącego projekcją jego wyobraźni²⁶. Zjawisko to określa się mianem **subiektywnej nowości**. Proces ten powinien być wynikiem samodzielnego wysiłku twórczego, brać początek w umyśle twórcy, a rezultat działalności twórczej autora powinien być dla niego poprzednio nieznan (wyrok SN z 6.03.2014 r., V CSK 202/13, LEX nr 1486990). Przesłankę twórczości uznaje się zatem za spełnioną, kiedy stworzone dzieło jest nowe z punktu widzenia twórcy (wyrok SN z 22.06.2010 r., IV CSK 359/09, OSP 2011/5, poz. 59).

4.2. Indywidualność

Wymóg indywidualności stanowi odesłanie do osoby twórcy, będąc swego rodzaju pomostem łączącym dany byt niematerialny z określoną osobą i powstanie między nimi więzi. Jan Błęszyński wskazuje, że można mówić o indywidualności dzieła jako pewnej całości, mając na myśli jego niepowtarzalność²⁷. Nie jest wymagane, aby utwór odzwierciedlał cechy indywidualności osoby twórcy, tj. ocena przesłanki indywidualności nie powinna sprowadzać się do poszukiwania w dziele osobowości twórcy (wyrok SN z 13.01.2006 r., III CSK 40/05, Biul. SN 2006/3, s. 13). Dane

²⁶ D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 23.

²⁷ J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, 1988, s. 35.

dzieło powinno jednak odróżniać się od innych takich samych przejawów działalności twórczej w sposób, który świadczy o jego oryginalności, swoistości i innych właściwościach sprawiających, że jest ono niepowtarzalne i nie ma wiernego odpowiednika w przeszłości²⁸.

W orzecznictwie i doktrynie zostały wypracowane pewne sposoby oceny występowania przymiotu indywidualnego charakteru utworu:

- **tzw. teoria statystycznej jednorazowości** – teoria ta odwołuje się do koncepcji stworzonej przez Maxa Kummera, tzw. statystycznej jednorazowości. Chodzi o badanie, czy wcześniej takie dzieło powstało oraz czy jest statystycznie prawdopodobne wytworzenie go w przyszłości przez inną osobę. Odpowiedź negatywna na te dwa pytania przesądza o istnieniu indywidualności dzieła²⁹. Sąd Najwyższy w wyroku z 27.02.2009 r., odwołując się do teorii Kummera, uznał, że indywidualność charakteryzuje dzieło, gdy nie istnieje inne dzieło o zbliżonej postaci – ujęcie retrospektywne, jak również nie istnieje prawdopodobieństwo stworzenia podobnego dzieła w przyszłości (V CSK 337/08, LEX nr 488738). Damian Flisak wskazuje, że przyjęta w Polsce treść koncepcji statystycznej jednorazowości odbiega od oryginalnego stanowiska twórcy. Autor ponadto wskazuje, że teoria abstrahuje od procesu tworzenia, skupiając się wyłącznie na finalnym rezultacie, co utrudnia uzasadnienie istnienia więzi pomiędzy utworem a twórcą. Problemатyczne jest także dokonywanie przez sąd oceny prawdopodobieństwa stworzenia takiego dzieła w przyszłości. Ocena zorientowana *pro futuro* w postaci opinii biegłego zastępowałaby ocenę sędziego, gdyż rozstrzygnięcie sprawy sprowadzałoby się do udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące prawdopodobieństwa wystąpienia powtórzenia³⁰;
- **metoda odwoływania się do obiektywnie doświadczalnych cech utworu w celu stwierdzenia odróżnienia od innych dzieł tego samego gatunku** – punkt ciężkości prawnautorskiej analizy przesłanki indywidualności powinien być położony na cechy możliwe do obiektywnego doświadczenia. Przy ocenie tej przesłanki należy skupić się na zewnętrznych cechach wytworu, aby stwierdzić, czy jest on wynikiem pracy szablonowej, czy też stanowi mniej lub bardziej niepowtarzalny wynik twórczej działalności³¹. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego nie może być uznany za utwór i objęty ochroną prawa autorskiego taki przejaw ludzkiej aktywności umysłowej, któremu brak cech dostatecznie indywidualizujących, tj. odróżniających go od innych wytworów podobnego rodzaju i przeznaczenia. W wyroku z 13.01.2006 r. Sąd Najwyższy odmówił uznania haftowanych wizerunków orła oraz emblematów stopni

²⁸ M. Poźniak-Niedzielska, A. Niewęglowski, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 13, 2017, s. 9.

²⁹ J. Barta, R. Markiewicz, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2003, s. 24.

³⁰ Zob. szerzej: D. Flisak, *Maxa Kummera teoria statystycznej jednorazowości – pozorne rozwiązanie problematycznej oceny indywidualności dzieła* [w:] *Spory o własność intelektualną. Księga jubileuszowa dedykowana profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi*, red. A. Matlak, S. Stanisławska-Kloc, Warszawa 2013, s. 283–292; D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego* [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 26–27.

³¹ D. Flisak, *Utwór multimedialny...*, s. 48.

służbowych Policji za utwory z uwagi na brak cechy indywidualności, ponieważ zostały wykonane na podstawie wzorów zawartych w rozporządzeniu oraz były wykonywane również przez inne podmioty (III CSK 40/05, Biul. SN 2006/3). Pozbawione indywidualnego charakteru są dzieła realizujące określony schemat (wyrok SN z 15.11.2002 r., II CKN 1289/00, OSNC 2004/3, poz. 44);

- **kryterium istnienia swobodnej przestrzeni twórczej w trakcie tworzenia dzieła** – kryterium to rozróżnia działalność twórczą od działalności technicznej, która ma na celu osiągnięcie określonego rezultatu. Oceniany wytwór musi powstać w wyniku procesu intelektualnego, który nie miał charakteru jedynie odtwórczego bądź technicznego ani nie był rezultatem z góry obranych założeń funkcjonalnych danego przedmiotu, w trakcie którego autor miał swobodę w wyborze określonych koncepcji, a wynik jego pracy różni się od innych wytworów funkcjonujących w domenie publicznej (wyrok SN z 6.03.2014 r., V CSK 202/13, LEX nr 1486990). Kryterium to, zakładające ocenę indywidualności dzieła, powinno się przeprowadzać, badając dwa warunki. Przede wszystkim: czy istniała przestrzeń twórcza, w ramach której mógł tworzyć autor, oraz czy przy kształtowaniu formy lub treści utworu autor wykorzystał obszar swobody w wyborze i uporządkowaniu składników³².

4.3. Utwór jako rezultat pracy człowieka

Z definicji utworu wynika, że **powinien on być rezultatem pracy człowieka – twórcy**. Nie stanowią zatem przedmiotu prawa autorskiego twory przyrody, jak np. „wzory malowane na szybie przez mróz”³³, działania maszyn czy zwierząt. Konsekwencją przyjętej koncepcji jest założenie, że podmiotami tego prawa nie mogą być także osoby prawne czy jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej³⁴. Oznacza to, że z punktu widzenia ochrony prawnoautorskiej działalność twórcza może być dokonywana wyłącznie przez człowieka. Ze względu na osobę twórcy nie mają znaczenia takie okoliczności jak: wiek, poczytalność, kwalifikacje, wykształcenie, pozycja w środowisku.

Pewne wątpliwości powstają na tle wykorzystywania komputerów w procesie działalności twórczej. Nie wiadomo, czy efekt takiego działania należy przypisywać ludzkiemu intelektowi, czy też technicznym możliwościom komputera. W doktrynie wskazuje się, że posłużenie się oprogramowaniem do stworzenia ścieżki dźwiękowej nie może stać na przeszkodzie zakwalifikowaniu jako utwór powstałej w ten sposób muzyki. W takiej sytuacji rola oprogramowania wyczerpuje się w funkcji technicznego środka prowadzącego do uzewnętrznienia określonej idei przez człowieka³⁵. Należy liczyć się z tym, że coraz powszechniejsze wykorzystywanie

³² Z. Pinkalski, *Glosa do wyroku SN z 27.02.2009 r., V CSK 337/08, ZNUJ 2010/3*, s. 35 i n.

³³ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 39.

³⁴ E. Ferenc-Szydełko, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. E. Ferenc-Szydełko, Warszawa 2016, s. 18.

³⁵ D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 24.

programów komputerowych będzie sprzyjać większej liczbie przypadków łączenia wysiłku ludzkiego ze sprawnością komputerów, co może prowadzić do trudności w identyfikacji rzeczywistego twórcy.

4.4. Ustalenie utworu

Utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną (art. 1 ust. 3 pr. aut.).

Ustalenie utworu oznacza uzewnętrznienie, zakomunikowanie utworu innym osobom niż twórca³⁶. Ustalenie utworu umożliwia zatem zapoznanie się osób trzecich z utworem. Utwór, jako wytwór intelektu powstały w umyśle twórcy, może podlegać ochronie prawnej z chwilą jego uzewnętrznienia, czyli możliwością percepcji utworu przez osoby inne niż twórca³⁷. Z chwilą ustalenia utworu rozpoczyna się jego ochrona. Sąd Najwyższy podkreślił, że chwilą powstania ochrony utworu jest moment, w którym akt twórczości przejawia się na zewnątrz, poza sferę przeżyć intelektualnych twórcy, przy czym uzewnętrznienie może nastąpić w jakikolwiek sposób i oznacza ustalenie utworu (wyrok SN z 19.02.2014 r., V CSK 180/13, LEX nr 1455199). Dla ustalenia utworu nie ma istotnego znaczenia jego stabilność lub efemeryczność, ale wkład twórcy uzasadniający jego ochronę oraz forma uzewnętrznienia umożliwiająca percepcję³⁸.

Wymóg ustalenia utworu uznaje się za spełniony, jeżeli z utworem zapoznała się co najmniej jedna osoba poza twórcą³⁹. Nie ma znaczenia dla powstania ochrony, czy utwór – z punktu widzenia pierwotnego zamysłu twórcy – został zakończony. Oznacza to, że ochronie podlega każda faza jego tworzenia. Sąd Najwyższy uznał, że przez „ustalenie” należy rozumieć osiągnięcie przez utwór jakiegokolwiek postaci, chociażby nietrwałej, jednakże na tyle stabilnej, żeby treść i cechy utworu wywierały efekt artystyczny (wyrok SN z 25.04.1973 r., I CR 91/73, OSNCP 1974/3, poz. 50). Ustalenie utworu może nastąpić nie tylko przez jego uzewnętrznienie w sposób umożliwiający jego indywidualizację, tj. odróżnienie od innych wytworów twórczości człowieka⁴⁰.

Ustalenie utworu może nastąpić w dowolnej formie. Jako przykłady jednorazowego ustalenia utworu wskazuje się wykonanie improwizacji muzycznej⁴¹, inscenizację teatralną⁴², wygłoszenie referatu. Utwór w postaci nieutralnej, jak

³⁶ A. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 39.

³⁷ E. Ferenc-Szydełko, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Ustawa o prawie autorskim...*, red. E. Ferenc-Szydełko, 2016, s. 25.

³⁸ M. Szaciński, *Ustalenie utworu jako przesłanka ochrony praw autorskich*, „Palestra” 2013/9–10, s. 162.

³⁹ J. Bleszyński, *Prawo autorskie*, 1988, s. 35.

⁴⁰ D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 52.

⁴¹ A. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2016, s. 39.

⁴² Wyrok SN z 27.08.2013 r., II UK 26/13, LEX nr 1379926.

np. zaśpiewanie piosenki, recytacja wiersza, może ucieleśniać się tylko przez odpowiednie zachowanie człowieka (wyrok SN z 27.08.2013 r., II UK 26/13, LEX nr 1379926).

W prawie polskim przyjmuje się, że dla ochrony utworu nie ma znaczenia, czy publiczne udostępnienie utworu nastąpiło w kręgu osób najbliższych twórcy, czy skierowane zostało do nieokreślonej liczby odbiorców. Inaczej pojęcie udostępnienia utworu rozumiane jest na gruncie orzecznictwa TS. W wyroku z 2.06.2005 r. w sprawie *Mediakabel v. Commissariaat voor de Media*⁴³ Trybunał Sprawiedliwości uznał, że publiczne udostępnienie uzależnione jest od spełnienia dwóch przesłanek: a) musi dojść do udostępnienia utworu, czyli możliwości zapoznania się z jego treścią, b) udostępnienie ma charakter publiczny, czyli jest skierowane do nieokreślonej liczby odbiorców. Trybunał Sprawiedliwości podkreśla przy tym znaczenie kryterium znacznej liczby osób. Publiczne komunikowanie oznacza pewien próg, co wyklucza z tego pojęcia małą lub nieznaczną liczbę osób. Pojęcie publiczności Trybunał Sprawiedliwości przeciwstawia pojęciu prywatności, uznając, że odtworzenie płyty w czasie niewielkiego przyjęcia urodzinowego nie stanowi publicznego udostępnienia utworu⁴⁴.

Od **ustalenia utworu** należy odróżnić **utrwalenie utworu**, które oznacza zarejestrowanie utworu na materialnym nośniku (tzw. *corpus mechanicum*)⁴⁵. Jest to kwalifikowana postać ustalenia utworu. Jako przykłady utrwalenia utworu wskazuje się: zapisanie utworu na papierze, utrwalenie utworu na płycie CD, zarejestrowanie filmu na taśmie, sporządzenie zdjęcia, namalowanie obrazu.

Ustalenie	to świadoma działalność twórcy dzieła, wyrażona w określonej postaci i umożliwiająca w danych warunkach percypowanie dzieła przez co najmniej jedną osobę poza twórcą.
Utrwalenie	polega na działaniu dowolnej osoby (a więc także twórcy) umożliwiającym tzw. reprodukcję dzieła, czyli percepcję w późniejszych i różnych okresach ⁴⁶ .

Utrwalenie utworu nadaje mu cechy stałości, jak również umożliwia jego zwielokrotnienie. Do powstania ochrony autorskoprawnej nie jest jednak konieczne utrwalenie utworu, czyli dokonanie jego zapisu na nośniku (wyrok SN z 4.03.1971 r., I CR 62/71, LEX nr 6889). Pomimo fakultywności przesłanki utrwalenia utworu dla jego ochrony niektóre utwory muszą być utrwalone na nośniku materialnym, by zaistniała zdolność ich percepcji przez osoby trzecie. Jako przykłady można wskazać utwory plastyczne czy fotograficzne.

⁴³ Wyrok TS z 2.06.2005 r., C-89/04, *Mediakabel BV v. Commissariaat voor de Media*, ECLI:EU:C:2005:348.

⁴⁴ D.K. Gešicka, *Publiczne udostępnienie utworu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości...*, s. 35.

⁴⁵ D. Flisak, *Przedmiot prawa autorskiego [w:] Prawo autorskie i prawa pokrewne...*, red. D. Flisak, s. 53.

⁴⁶ J. Błęszyński, *Prawo autorskie*, 1988, s. 36.